

Riksantikvarieämbetet årsredovisning 2008

Förord

Riksantikvarieämbetet har under året fortsatt med den inriktning och verksamhetsutveckling som lades fast i beslutet om den nya organisationen 1 januari 2008. Vi ska ha överblick och kunna driva kulturarvsfrågor i dialog och debatt och vara ett centralt stöd, samordna aktörer och utvärdera. Vi fokuserar på en stärkt kunskapsutveckling, ett professionellt myndighetsarbete och en effektiv förvaltning. Resurser och kompetens har successivt samlats kring den nya organisationen. Som ett stöd för att hålla samman myndigheten har vi också arbetat med att stärka företagskulturen och utvecklat verksamhetsstyrningen. Våra egna omvärldsanalyser kring framtidens kulturarvsarbete och samverkan för kunskapsutveckling har visat på ett behov av förändring och utveckling av förvaltningsarbetet. Utvecklingsarbetet har varit ett stöd i det omfattande uppdraget att omlokalisera delar av myndigheten till Gotland. Uppdraget har varit resurskrävande och ansträngande för hela myndigheten.

Under hösten genomfördes överflyttningen av verksamheter till de nya lokalerna i Visby. Arkitekten Johan Celsing med byggherre Nordisk Renting AB och byggföretaget PEAB har utformat och byggt bra och ändamålsenliga lokaler. Därmed har också arbetsmiljöns kvalitet kunnat höjas väsentligt. Ett drygt åttiotal medarbetare finns nu i Visby och ett antal av dessa har en period att "pröva på" att etablera sig på den nya orten. Rekryteringen under året har tillfört myndigheten en hög kompetens. Omlokaliseringen har medfört att vi har omdisponerat lokalerna i Stockholm. Vi finns nu samlade i kv Krubban där huvudbyggnaden har renoverats till en högre standard.

Uppdragsarkeologin har som tidigare år bedrivit en omfattande och kunskapsdrivande verksamhet. Centralt för verksamheten är de offentliga uppdragen att vara förebildlig och att göra resultaten tillgängliga. Behovet av ett förnyelsearbete blev tydligt och ett utvecklingsprojekt har tagit fram ett förslag på en ny och mer verksamhetsanpassad organisation. Samtidigt krävs en kontinuerlig marknadsanpassning för att få ekonomin i balans.

De fastigheter och besöksmål som Riksantikvarieämbetet förvaltar är viktiga kulturmiljöer där vi kan möta olika grupper och intressen. Ambitionen är att olika aktörer ska kunna bedriva verksamheter med en variation av program och ge ett rikt utbud vid besöksmålen. Förvaltningsfrågorna har också diskuterats i samarbete med andra fastighetsförvaltande myndigheter. Riksantikvarieämbetet har arbetat med ett uppdrag om det nationella kulturarvets förvaltning och innehåll.

En viktig mötesplats är vårt årliga Höstmöte där många kollegor från hela landet deltar för att diskutera aktuella frågor och nya idéer. Årets tema var Vikten av kulturarv med ett antal inslag om kulturarvets olika värden – de emotionella såväl som de ekonomiska.

Efterfrågan och kraven på interaktiva e-tjänster fortsätter att öka och Riksantikvarieämbetet har genom projektet K-samsök, i bred samverkan, utvecklat en infrastruktur för digital kulturarvsinformation. Att öka tillgängligheten till material och samlingar i museer, hos myndigheter och organisationer är en av våra mest centrala uppgifter.

Sverige är under fyra år ledamot i Unescos världsarvskommitté och deltog vid det årliga kommittémötet i Quebec i Canada. Riksantikvarieämbetet är ansvarig för arbetet tillsammans med Naturvårdsverket. Här har vi en internationell arena att driva viktiga kultur- och naturarvsfrågor på och att skaffa oss erfarenheter från andra länder.

Ett insynsråd har ersatt styrelsens roll som stöd för myndigheters ledning. Ledamöterna har visat ett stort engagemang för verksamhetens utvecklingsfrågor och förnyat diskussionen.

Årsredovisningen presenterar delar av Riksantikvarieämbetets breda verksamhet. Alla medarbetare tar ett stort ansvar för utvecklingen och kan med sin kompetens och sitt engagemang driva på framtidsfrågorna.

Inger Liliequist, Riksantikvarie

Resultatredovisning

Sammanfattning 5

Övergripande verksamhetsmål 8

Jämställdhets- och mångfaldsperspektiv 9
 Barnperspektiv 9
 Internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete 10

Myndighetsarbete 14

Samverkan med andra sektorer 15
 Samarbetet inom kulturmiljösektorn 21
 Kunskapsuppbyggnad 24
 Sektorsforskning 24
 Kulturmiljövårdsanslaget 26
 Samlad bedömning av myndighetsarbetet och samarbetet inom kulturmiljösektorn 35

Arkeologisk uppdragsverksamhet 37

Inledning 38
 En förebildlig uppdragsarkeologi 38
 Service till uppdragsgivarna 40
 Tillgängliga resultat 41

Kommunikation 43

Informationssystem och e-tjänster 44
 Kommunikationsinsatser 47
 RAÄ:s besöksmål 47

Vård 50

Metod- och kunskapsutveckling 51
 Samordning och kunskapsförmedling 51
 Vård och förvaltning 52
 RAÄ:s fastigheter 52

Övriga mål och återrapporteringskrav 53

Lokalkostnader 54

Omlokalisering 55

Uppdrag 56

Miljömål 57

Jordbrukspolitiken 58

Ett strategiskt handlingsprogram för att stärka landsbygdens utvecklingskraft 58

Kompetensförsörjning 58

Sammanställd redovisning 60

Finansiell redovisning

Sammanställning över väsentliga uppgifter 63

Resultaträkning 64

Balansräkningar 65

Redovisning av intäkter och kostnader per verksamhetsgren 66

Anslagsredovisning 67

Redovisning mot bemyndiganden i årsredovisningen 67

Tilläggsupplysningar och noter 68

Resultatredovisning

Sammanfattning

Övergripande verksamhetsmål

Perspektiven jämställdhet och mångfald, barn samt internationellt och interkulturellt integreras

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) har fortsatt att integrera ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv i verksamheten, så att kulturarvsarbetet präglas av mångfald och öppenhet samt utgör en dynamisk och positiv kraft i samhällsutvecklingen. De viktigaste insatserna har skett inom områdena Kulturarv som resurs för hållbar utveckling, EU:s strukturfondsprogram och Landsbygdsprogram, urban utvecklingspolitik samt i verksamheten vid besöksmålen. Insatserna har utvecklat ett granskande förhållningssätt till verksamheten och kunskapsproduktionen. Det har bidragit till en fördjupad kunskap och kompetens som påverkat vårt utvecklings- och förmedlingsarbete.

Barnperspektivet har framförallt ingått i den pedagogiska och kunskapsförmedlande verksamheten vid besöksmål. Ökad delaktighet och tillgänglighet har skapats för barn och ungdomar till de kulturhistoriska platserna och till de berättelser som är knutna till dessa.

Det internationella och interkulturella utbytet och samarbetet har ökat och integrerats i verksamheten. Perspektiven på kulturarvsarbetet har därigenom utvecklats och breddats. Förståelsen av europeiska och internationella förhållanden har bidragit till ökad självinsikt och utvecklat nya frågeställningar i det nationella arbetet. Samverkan har skett med ett fyrtiotal organisationer i nätverk och projekt. Arbetsätt och metoder har spridits samt rådgivning och kapacitetsbyggande har skett i länder med särskilda behov.

Myndighetsarbete

Förbättrade förutsättningar för kulturarvet och miljöns kulturvärden

Ett av målen för myndigheten är att vara samlande och pådrivande i kulturmiljöarbetet. Verksamheten ska bl.a. syfta till att kulturarvet och miljöns kulturvärden tas tillvara inom olika samhällssektorer och att arbetet med kulturmiljöns bevarande och bruk vidareutvecklas. RAÄ samarbetar därför med andra statliga myndigheter, med universitet och högskolor samt med organisationer och näringsliv. Insatserna under året har fokuserats dels på att i fördjupad samverkan med andra myndigheter utveckla metoder och synsätt som underlättar för myndigheterna att i sin verksamhet ta tillvara och utveckla kulturmiljön; dels att i samarbete med länsstyrelserna, ge tydligare vägledning och bättre stöd för tillämpningen av styrmedel samt hur landsbygdsprogrammet ska användas för bevarande och bruk av kulturmiljön.

Samarbetet inom kulturmiljösektorn har präglats av arbetet med miljömålen och av den samverkan som skett mot en hållbar utveckling. Utgångspunkter har bl.a. varit att samverka i enlighet med det breddade miljöbegreppet och helhetssynen på landskapet. Samverkan har medfört att kulturarvsperspektivet förändrats hos andra aktörer och att myndigheter arbetar mer samordnat. Samverkansinsatserna har medfört en ökad efterfrågan på RAÄ:s medverkan i andra samhällsprocesser. Samverkansfrågorna blir alltmer betydande för kulturarvsområdet och vice versa.

Samarbetet inom sektorn har också lett till att länsstyrelsernas tillämpning av Kulturminneslagen, framför allt de delar som behandlar uppdragsarkeologin, utvecklats på ett mer enhetligt sätt i överensstämmelse med lagbestämmelser, föreskrifter och allmänna råd.

Genom utbildnings-, utvecklings- och informationsarbete samt kvalitetssäkring av inventeringsmaterial från projektet "Skog och historia" har kunskaperna om land-

skapet och om skogens kulturarv ökat hos ansvariga aktörer. Inom det s.k. Sockenkyrkoprojektet har arbetet med publicering av landskapsrapporter fortsatt och en sammanfattande rapport har färdigställts.

Vid fördelning av medel för sektorsforskning har prioriterats projekt som befinner sig i mötet mellan kulturpolitiken, kulturmiljövårdens kunskapsuppbyggnad och de vetenskapliga disciplinerna. Samverkansformerna med forskare och praktiker samt med andra forskningsfinansierare har stärkts. Ökade satsningar har gjorts för att föra ut FoU-projektens resultat.

Strategisk och målinriktad bidragsgivning ger positiva effekter för kulturmiljön

Länsstyrelsernas fördelning av kulturmiljövårdsanslaget har som tidigare varit strategisk och målinriktad. Kulturmiljövårdens samverkan med andra sektorer på länsstyrelserna och med olika kommuner i konkreta projekt har bidragit till ökade kunskaper om historiska och humanistiska perspektiv. Genom samverkan har också möjligheterna till samfinansiering förbättrats. Arbeten som finansierats med bidrag har under året liksom tidigare fokuserat på en helhetssyn där insatserna för att vårda bebyggelsen och/eller landskapet, bygga upp kunskap om, informera om och tillgängliggöra varit samverkande faktorer för att bevara och utveckla kulturmiljöerna.

Den arkeologiska uppdragsverksamhetens genomslagskraft har ökat

RAÄ:s uppdragsarkeologiska verksamhet har resulterat i ett förbättrat kunskapsläge inom olika forskningsområden och har fått ett starkare genomslag inom universitetsutbildning och samhällsplanering. Kunskapsutbytet mellan olika intressenter har vidareutvecklats, vilket bl.a. har lett till en ökad medvetenhet om arkeologins förmåga att ge perspektiv på samhällsutvecklingen. Verksamheten har

även fått ett starkt genomslag internationellt, både inom det arkeologiska och inom det metodiskt tekniska området.

Kommunikation – utveckling av digital kulturmiljöinformation svarar upp mot ökad efterfrågan

Efterfrågan och kraven på interaktiva e-tjänster har fortsatt att öka. RAÄ har fortsatt arbetet för att knyta samman kulturarvsinformation i ett mer tillgängligt system, som riktas till fler och nya användare. Besöksstatistiken för fornminnesinformationssystemet (FMIS), Bebyggelseregistret och bilddatabasen Kulturmiljöbild visar på en fördubbling av antalet besökare jämfört med 2007.

Genom samverkan med Museikoordinatören och de centrala ABM-representanterna har K-samsök, en infrastruktur för digital kulturarvsinformation, utvecklats. RAÄ har varit en samordnande aktör för arbetet som lett till incitament för samverkan inom framförallt museisektorn men även med arkiv och bibliotek. En ny version av Fornsök med maritima lämningar och med nytt grafiskt gränssnitt har lanserats vilket gör att även andra myndigheter på ett effektivare sätt kan bedriva sin verksamhet.

Vård – förändrad inriktning och vidareutveckling av kunskaper och metoder

Verksamheten har omlokiserats till Visby. Betydande resurser har lagts på planering och uppförande av nya laboratorier med hög kapacitet och kvalitet, väl anpassade för praktiskt forsknings- och utvecklingsarbete.

RAÄ har bidragit till kunskapsutbyte och kompetensutveckling genom deltagande i nätverk, både internationella och nationella. RAÄ har fortsatt att vara samordnande i Sverige för det europeiska standardiseringsarbetet "Preservation of Cultural Property CEN 346". Utvecklingsarbeten har lett till nya kunskaper om t.ex. bevarande av plaster och omkonservering av trämaterial.

Omlokaliseringen har genomförts

I och med inflyttningen i de nya lokalerna i Visby i oktober 2008 har uppdraget att omlokalisera delar av verksamheten till Gotland avslutats. Bemanningen är ännu

inte i den nivå som krävs för att RAÄ ska kunna utföra sina uppdrag enligt regleringsbrevet. Omlokaliseringen har även detta år liksom de två föregående åren haft konsekvenser för verksamheten och medarbetarna.

Återhållsamhet och effektiv ekonomistyrning har lett till anslagssparande

Anslag	Ingående överföringsbelopp	Årets tilldelning enligt regleringsbrev	Omdisponerade anslagsbelopp/ Indragning	Totalt disponibelt belopp	Utgifter	Utgående överföringsbelopp
UO 17 28:24:1 Riksantikvarieämbetet, förvaltningskostnader, (ram)	8 988	211 727		220 715	224 759	-4 044
UO 17 28:24:2 Kulturarvs:IT, (ram)	7 365	10 834		18 199	8 734	9 465
UO 17 28:25:1 Bidrag till kulturmiljövård, (ram)	-1 920	252 718		250 798	250 468	330
UO 17 28:25:2 Bidrag till arbetslivsmuseer, (ram)		4 000		4 000	4 000	0
UO17 28:29:3 Bidrag till regionala museer i Skåne län, (ram)		9 613		9 613	9 613	0
UO17 28:36:10 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet, (ram)	659	14 082	-240	14 501	14 740	-239
Summa	15 092	502 974	-240	517 826	512 314	5 512

RAÄ har under året genom återhållsamhet uppnått ett anslagssparande (UO 17 28:24:1 och 28:24:2) med 5 421 tkr. Det ingående överföringsbeloppet avseende Kulturarvs-IT har myndigheten kunnat använda till kostnader för omlokaliseringen enligt regleringsbrevet. Under 2008 avsatte

myndigheten 16,5 miljoner kronor för löner till personal i omställning. Av dessa utnyttjades 12,3 miljoner kronor. Myndighetens intäkter har varit något högre än budgeterat.

Övergripande verksamhetsmål

Mål

- Ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv ska integreras i Riksantikvarieämbetets verksamhet.
- Ett barnperspektiv ska integreras i Riksantikvarieämbetets verksamhet, bl.a. genom att barns och ungdomars möjlighet till inflytande och delaktighet ökar.
- Internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete ska öka och integreras i Riksantikvarieämbetets verksamhet.

Jämställdhets- och mångfaldsperspektiv

Myndigheten har fortsatt att arbeta för att integrera ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv i verksamheten, så att kulturarvsarbetet ska präglas av mångfald och öppenhet samt utgöra en dynamisk och positiv kraft i samhällsutvecklingen. De viktigaste insatserna har skett inom områdena Kulturarv som resurs för hållbar utveckling, EU:s strukturfondsprogram och Landsbygdsprogram, urban utvecklingspolitik samt i verksamheten vid RAÄ:s besöksmål.

RAÄ har lämnat synpunkter på Nuteks guider avseende de horisontella kriterierna jämställdhet, miljö, integration och mångfald. Mångfaldsperspektivet kommer att vara viktigt för framtida arbete inom regional utveckling, t.ex. inom kreativa näringar.

Inom regeringsuppdraget urban utvecklingspolitik har RAÄ fördjupat kunskapen om utanförskap och betydelsen av kulturarv. Inom regeringsuppdraget om stöd till Malmfälten har RAÄ även lyft fram livsmiljö- och folkhälsoperspektiven

Program- och visningsverksamhet vid RAÄ:s besöksmål har lyft fram historiska sammanhang, händelser och processer. Museipedagogerna lägger stor vikt vid att illus-

trera hur globala kontakter och influenser har påverkat vår historia och speglas i det svenska kulturarvet. T.ex. har mångfald och jämställdhet skildrats i den tillfälliga utställningen i Birkamuseet, som beskriver kvinnornas och barnens vardag i det vikingatida samhället. Kult och religion utifrån ett mångfaldsperspektiv har varit utgångspunkten för kunskapsförmedlingen i många av de guide visningarna vid Uppsala högar.

För att öka kompetensen i jämställdhets- och mångfaldsperspektivet har myndigheten deltagit i seminarier, konferenser och diskussioner, både nationella och internationella, om ökad tillgänglighet av kulturarvet. Det innefattar även handikappfrågor, deltagande i flera informationskanaler samt i urval och värdering av olika former av kulturarv.

Barnperspektiv

Den pedagogiska och kunskapsförmedlande verksamheten vid RAÄ:s besöksmål har inriktats på att skapa ökad delaktighet och tillgänglighet för barn och ungdomar till de kulturhistoriska platserna och de berättelser som är knutna till dessa. Arbetet har bestått dels av en uppsökande och programinriktad skolverksamhet ledd av museipedagoger i samverkan med lärare dels av en öppen verksamhet för allmänheten där ett antal program och aktiviteter varit särskilt riktade till barn och ungdomar. Barnperspektivet har bättre integrerats i den dagliga verksamheten och programutbudet vid besöksmålen. Skolorna har erbjudits ett antal skraddarsydda program för olika årskurser samt lärarhandledningar, speciella lärarutbildningar och fortbildningsseminarier som syftar till att stödja och stärka lärarnas roll som kulturhistoriska kunskapsförmedlare.

Internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete

Det internationella arbetet i samverkan med andra länder och organisationer är strategiskt för myndighetens utveckling av kunskapsuppbyggnad och erfarenhetsutbyte. Det innehåller utbyte av erfarenheter vad gäller arbetsätt och metoder, rådgivning och kapacitetsbyggande i länder med särskilda behov samt deltagande i internationella organisationer, konferenser och nätverk. Samverkan sker med drygt 40 organisationer, nätverk och projekt, varav de viktigaste är Sida, EU:s ramprogram för kultur, Unesco, Europarådet, Nordiska Ministerrådet, Africa 2009 och Cultural Heritage Co-operation in the Baltic Sea States.

Internationellt samarbete och internationella erfarenheter är en av flera förutsättningar för att utveckla och bredda perspektiven på kulturarvsarbetet. Förståelsen av europeiska och internationella förhållanden bidrar till ökad självinsikt och utvecklar nya frågeställningar i det nationella arbetet. Det är också kompetensutvecklande för RAÄ:s personal. Internationella erfarenheter bidrar till att nå de nationella målen för kulturarvsarbetet, Sveriges politik för global utveckling och andra mål inom utvecklingssamarbetet. Målet har varit att de internationella perspektiven integreras i myndighetens hela verksamhet. Vid rekrytering har myndigheten haft möjlighet att anställa medarbetare med omfattande erfarenhet av kulturarvsarbete utomlands vilket såväl kort- som långsiktigt bedöms utveckla det internationella arbetet.

Kapacitetsstödande arbete och erfarenhetsutbyte

RAÄ har under året fortsatt att stödja kulturarvsmyndigheten i Tanzania där samarbete pågår sedan 2005 med Division of Antiquities med finansiering av Sida.

RAÄ har även medverkat i ett flertal kurser och konferenser, t.ex. en kurs om miljökonsekvensbeskrivningar som arrangerats av programmet Africa 2009.

RAÄ följer upp utvecklingen i programmet Africa 2009 enligt ett avtal med Sida och International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (ICCROM). RAÄ har kvalitetssäkrat aktiviteter genom ett aktivt deltagande i programmets olika aktiviteter samt genom rådgivning och stöd till programledningen.

Effekter av kapacitetsutveckling kan ofta först ses långsiktigt, och ett enskilt projekt kan inte påverka och förändra allt på kort tid. Men redan nu har den årliga måluppfyllelsen och Division of Antiquities kapacitet i planering och uppföljning förbättrats. Genom programmet Africa 2009 har kulturarvsspecialister i afrikanska länder söder om Sahara stärkts i sin förmåga att förvalta kulturarvet.

RAÄ deltar i ett projekt som drivs av den svenska NGO (Non Government Organisation), Kulturarv utan gränser tillsammans med fyra andra aktörer från Balkan med medel från EU:s kulturprogram. Projektets syfte är bl.a. att stödja ett utbyte av erfarenheter, att utveckla gemensamma synsätt och bidra till en interkulturell dialog. RAÄ har deltagit vid ett möte i London där temat var att diskutera kriterier för hur risker för kulturarvet kan bedömas.

RAÄ har bidragit till Europarådets arbete med en kulturmiljölagstiftning för Kosovo och RAÄ ingår i Europarådets kulturmiljönätverk Herein.

RAÄ har arrangerat studiebesök för kollegor från Tanzania och de ingår nu i Sida:s Minor Field Studies (MFS) program. Åtta personer från Division of Antiquities har besökt RAÄ under drygt en vecka för att se hur Sverige arbetar med dokumentation, kommunikation, vård och förvaltning av kulturlämningar och miljöer.

Ett internationellt erfarenhetsutbyte om restaurering av orglar resulterade i att RAÄ inbjöds till Rochester, USA till invigningen av en rekonstruktion efter en mycket välbevarad praktorgel från 1776. I anslutning till invigningen hölls en internationell Bach-forskningskonferens där myndigheten presenterade ett arbete om forskning inom dokumentationsteknik. Deltagandet gav både ökad kompetens inom myndigheten och bidrog till ökad spridning av kunskaper internationellt.

RAÄ har deltagit med expertstöd till ett restaureringsprojekt i S:t Petersburg och för kommande restaureringsinsatser i FN-högkvarteret i New York och har därigenom främjat det internationella och interkulturella utbytet, både kompetensöverbyggande och utvecklande av nätverk.

UN-Habitat

RAÄ deltog i konferensen "World Urban Forum" (WUF), anordnad av The United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). RAÄ deltog 2008 för tredje gången i konferensen som ägde rum i Nanjing i Kina. RAÄ deltog i Dialog 5, med temat "Preserving the historical roots and soul of the City". RAÄ deltog också med en uppskattad utställning "Maximum Impact", om hur förändringar ska genomföras för att en globalt hållbar utveckling ska bli möjlig.

Unescos världsarvskommitté

RAÄ och Naturvårdsverket representerar Sverige i Unescos världsarvskommitté. I uppdraget som sträcker sig till 2011 står det globala genomförandet av konventionen i centrum. I världsarvskommittén arbetar de båda myndigheterna utifrån strategin för Sveriges engagemang i Unesco; en jämnare fördelning av världsarven, en integrerad natur- och kultursyn, hållbar utveckling, att avvärja hot mot utsatta världsarv och ökad kunskap bland barn

och ungdomar om natur- och kulturarv. Centralt är även att länka samman världsarvsarbetet med andra Unesco-frågor och med FN-initiativ inom miljö, utveckling och stadsplanering.

ICOMOS (International Council on Monuments and Sites)

Dessutom deltog RAÄ:s representant i expertkommittén "Cultural Tourism" inom ICOMOS i "General Assembly" vid mötet i Quebec. Myndigheten har deltagit vid flera internationella konferenser där FoU-projektet "Arkeologiskt alunbehandlat trä" presenterades.

ICCROM (International Centre for the Study of Preservation and Restoration of Cultural Property)

RAÄ har bevakat arbetet inom ICCROM och förmedlat information om kommande utbildningar m.m.

European Heritage Heads Forum (EHHF)

Det europeiska nätverket för riksantikvarier, EHHF, har haft sitt årliga möte med Danmark som värdland. Erfarenhetsutbyte kring kunskapsutveckling och lagstiftningsfrågor om klimatförändringar och kulturarv samt värdering och urval var viktiga frågor för de gemensamma diskussionerna.

Insatser med anknytning till Europarådets arbete

Under 2008 fortsatte RAÄ ett åtagande för Kosovo som påbörjades 2007. RAÄ deltog med expertstöd till Europarådets arbete inom CAL (Legislative Support Task Force) med att lägga fram förslag på förordningar knutna till Kosovos kulturarvs lag. Arbetet genomfördes som tre workshops, där RAÄ deltog i de två sista.

Våren 2008 omstrukturerades bl.a. CDPAT (STEERING COMMITTEE FOR CULTURAL HERITAGE) som är Europarådets styrkommitté för kulturarv så att den tydligare fick ansvar för landskapsfrågor och därmed Landskapskonventionen. Styrgruppen fick namnet "CDPATEP – styrkommittén för kulturarv och landskap". RAÄ har en representant i den nya kommittén och har även s.k. rapportörer i frågor som särskilt rör Landskapskonventionen och The European Heritage Network (Herein).

EU:s kulturkontaktkontor

RAÄ och Statens kulturråd driver enligt avtal med Europeiska kommissionen informationskontoret Kulturkontakt Sverige. Kontoret ansvarar främst för att informera om EU:s ramprogram för Kultur som ger stöd till samarbetsprojekt och samarbetsinsatser inom konstarter och kulturmiljö. Verksamheten inom Kulturkontaktkontoret har dock successivt fått ett vidgat uppdrag, och ska också informera allmänt om EU:s övriga insatser för kultur och kulturarv, t.ex. Agenda för kultur inom en globaliserad värld.

RAÄ har engagerat sig i ett interkulturellt dialogprojekt (WeReurope) finansierat med EU-medel inom ramen för Grundvig-programmet. Projektet kommer att involvera samtliga EU-länder och resultera i fem metodkonferenser med fokus på gränser och interkulturell dialog.

Inom ramen för "Time Travels" internationella nätverk "Bridging Ages" har RAÄ deltagit i en utbildningskonferens i Sydafrika, där tidsresan som metodik i landets pågående försoningsprocess och metodutveckling i kulturarvskommunikation diskuterades.

Cultural Heritage Co-operation in the Baltic Sea States

Arbetet i Monitoring Group i Cultural Heritage Co-operation in the Baltic Sea States har fortsatt under året

med tre möten i Krakow, Reykjavik respektive Stavanger. En rapport med beskrivning av de senaste årens arbete med kulturmiljöer, teman och arbetsgrupper har publicerats och presenterades vid kulturministrarnas möte för kulturarvet i Riga. Under året har tema och innehåll för ett fjärde internationellt "Baltic Heritage Forum" planerats som kommer att hållas i Riga 2009. RAÄ har deltagit i utvärderingen av föregående års Forum, den internationella konferensen "Cultural Heritage and Tourism" som hölls i september 2007 i Vilnius.

Sverige deltar i de fasta arbetsgrupperna och arbetar också med utvecklandet av nya. "Children, Heritage and Education" har varit temat för en ny arbetsgrupp inom det nordisk-baltiska samarbetet. Gruppen har haft ett planeringsmöte och beslutat sammanställa ett program för arbetet med barn och ungdomars tillgänglighet och delaktighet i kulturarvet under 2009. Arbetsgruppen "Coastal Culture and Maritime Heritage" har haft två arbetsmöten och utformar posterutställningen "Historic Ships Preservation and protection" till 2010. Arbetsgruppen "Historic Towns" har bedrivit projektet Communicating Heritage som bl.a. resulterat i vägledningar för hantering av kulturmiljö i kommunal planering.

Preservation of Cultural Property CEN 346

RAÄ har deltagit i det europeiska standardiseringsprojektet "Preservation of Cultural Property CEN 346" i samarbete med SIS, som syftar till enhetligare och mer systematisk tillämpning av arbetsmetoder, både nationellt och internationellt.

EAC (Europe Archaeological Consilium)

RAÄ deltog för andra året i rad vid Europae Archaeological Consiliums årliga seminarium för ansvariga myndigheter inom arkeologiområdet. Seminariet, som ägde rum i Targoviste i Rumänien, hade som tema fornlämningsinventering och registerhållning. RAÄ delgav de övriga

europiska länderna situationen i Sverige med sin långa tradition av systematiska fältinventeringar och ett välutbyggt digitalt fornminnesregister.

Nordisk samverkan

Det nordiska nätverket för riksantikvariernas samverkan (NRA) har träffats med Danmark som värd. Gemensamma frågor kring kunskapsuppbyggnad om klimat och kulturarv diskuterades och en seminariedag ägnades åt projektpresentationer från alla länder kring värdering och urval.

Internordiska projekt

Natur och kulturarv som resurs för hållbar utveckling och tillväxt

Under 2008 startade, med stöd av Nordiska ministerrådet, ett treårigt internordiskt projekt om natur och kulturarv som resurs för hållbar utveckling och tillväxt där RAÄ ansvarar för huvudsekreterarskapet.

Klimatförändringar och kulturmiljön

RAÄ deltar sedan januari 2008 i ett nordiskt samarbete som studerar vilka effekter klimatförändringarna kan ha på kulturmiljön och kulturminnen. Projektet "Effekter av klimaendringar på kulturminnen och kulturmiljö" leds av Riksantikvaren i Norge och finansieras av Nordiska ministerrådet. Under året har RAÄ fortsatt sitt deltagande i rådets projekt Co-Herit; Communicating Heritage som syftar till att utveckla metoder för att utveckla dialoger kring och förmedla kulturarvet. Se vidare under avsnittet Miljömål.

Vikingaresan

Projektet Vikingaresan har under året vidareutvecklats och utökats till 15 nordiska besöksplatser med anknytning till vikingatid som presenteras i en digital multimedieprodukt. Kontakterna med nordiska kollegor i Norge, Danmark, Island och på Grönland och Färöarna har stärkts.

Myndighetsarbete

Mål

Målet är att myndigheten ska vara samlande och pådrivande i kulturmiljöarbetet. Riksantikvarieämbetets verksamhet ska syfta till att:

- kulturarvet och miljöns kulturvärden skall tas till vara inom olika samhällssektorer,
- vidareutveckla arbetet med kulturmiljöns bevarande och bruk,
- kunskapsuppbyggnaden utvecklas och resultaten sprids,
- sektorsforskningen utvecklas och sprids.

Målet är vidare att myndighetsutövningen och bidragsgivningen skall åstadkomma största möjliga effekt och nytta för kulturmiljön.

Återrapportering

Riksantikvarieämbetet ska redovisa sina insatser samt en samlad bedömning av vilka effekter som dessa har haft. Vidare ska myndigheten analysera och redovisa hur samarbetet inom kulturmiljösektorn har utvecklats.

Samverkan med andra sektorer

Samverkan mellan kulturarvssektorn och andra sektorer har utvecklats genom arbetet med både Landskapskonventionen och Miljö kvalitetsmålen. Insatser för att öka samverkan med andra sektorer beskrivs även i avsnitten Kunskapsuppbyggnad, Miljömål och Jordbrukspolitiken.

De myndigheter och organisationer som RAÄ främst har samverkat med under året är Naturvårdsverket, Jordbruksverket, Skogsstyrelsen, Vägverket, Energimyndigheten, Boverket, länsstyrelserna, Sveriges Kommuner och Landsting, Lantbrukarnas Riksförbund, Nutek, ITPS, Vinnova, Riksarkivet, Statens kulturråd, Svenska Filminstitutet, Svenska kyrkan och museiorganisationer.

Samverkan mellan natur- och kultursektorerna samt areella näringarna

Enligt uppdrag i regleringsbrevet ska RAÄ redovisa insatser som genomförts för att utveckla en fördjupad samverkan mellan natur- och kultursektorerna samt de areella näringarna samt resultat av dessa insatser. I redovisningen ska särskilt olika samverkansformer mellan sektorerna belysas. Jordbruksverket, Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket har motsvarande uppdrag i sina regleringsbrev.

RAÄ har med anledning av det gemensamma uppdraget, samordnat diskussioner med Skogsstyrelsen och Jordbruksverket. Även Naturvårdsverket har bjudits in, men avstod från att delta. Tre viktiga samverkansarenor mellan aktörerna har identifierats: styrmedel, regional utveckling samt de nationella miljömålen.

Skogsstyrelsen, Jordbruksverket, Naturvårdsverket och RAÄ har sedan 2006 samarbetat om en vägledning för de olika sektorernas vanligaste juridiska och ekonomiska styrmedel för natur- och kulturmiljövärden i odlings- och skogslandskapet, vilken vänder sig till handläggare vid myndigheter och kommuner. Vägledningen färdigställdes under 2008. Förväntade effekter är en ökad samverkan mellan sektorerna på styrmedelsområdet, en mer effektiv och ändamålsenlig resursanvändning samt förbättrade förutsättningar för långsiktighet i planering och förvaltning av landskapets natur- och kulturmiljövärden.

RAÄ har stöttat målsavriga myndigheter och ingått i flera arbets- och referensgrupper knutna till miljömålen. För miljömålet "Levande sjöar och vattendrag" finns ett löpande samarbete med Naturvårdsverket och Fiskeriverket. För miljömålet "Hav i balans samt levande kust och skärgård" har berörda aktörer utarbetat förslag till nya delmål. För att vidareutveckla statistiska indikatorer för miljömålen samverkar RAÄ med bl.a. Naturvårdsverket. För miljömålet "Levande skogar" har samverkan inriktats

på kultur- och fornlämningar, skadeinventeringar, information samt utbildning. Inom "Ett rikt odlingslandskap" och "Myllrande våtmarker" pågår ett löpande samarbete kring åtgärder som finansieras inom Landsbydsprogrammet. Samarbetet har lett till positiva effekter för miljötillståndet. En samverkan på nationell nivå inom miljömålsarbetet medför ofta att samarbetet på regional nivå stärks.

RAÄ har stöttat länsstyrelserna vid revideringen av länsprogrammen och skapat forum för miljömålssamordnare, miljöövervakare och kulturmiljövården att mötas och diskutera behovet av uppföljning av kulturmiljön inom miljömålen. Det har varit svårt att inom befintlig budget för miljöövervakningen rymma nya delprogram som syftar till övervakning av kulturmiljö. Få exempel på samordning finns, ett sådant är länsstyrelsen i Västerbotens som avser att driva ett tvärsektorielt delprogram: Inventering av vattendrag och uppföljning av restaureringsåtgärder inom programområdet Sötvatten. De reviderade miljöövervakningsprogrammen behöver därför på sikt kompletteras med övervakning av kulturmiljö.

Uppdraget till RAÄ att föreslå hur Landskapskonventionen kan implementeras i Sverige har inneburit ett fördjupat utbyte med olika myndigheter och organisationer samt en ökad förståelse för kulturmiljöperspektiven i landskapet som helhet. I arbetet med Regionala landskapsstrategier har RAÄ samverkat med Naturvårdsverket och länsstyrelser. RAÄ har framfört vikten av att begreppet "landskapsstrategier" måste innefatta mer än enbart ekologiska aspekter och att biologisk mångfald i ett landskapsperspektiv inte kan likställas med en helhetssyn på landskapet.

Insatserna inom området regional utveckling och tillväxt har tydliggjort kulturarv som resurs för regional tillväxt. Insatserna knutna till strukturfondsprogrammen beskrivs närmare i avsnittet Kulturarv som resurs för regio-

nal utveckling och tillväxt. Därutöver kan nämnas samarbetet knutet till landsbygdsprogrammet. RAÄ samverkar löpande med Jordbruksverket vilket bl.a. har inneburit en bättre koordination mellan kulturmiljö- och lantbruksfunktionen på länsstyrelserna och att miljöaspekterna i programmet har tydliggjorts. Miljöåtgärderna och insatserna för landsbygdsutveckling inom landsbygdsprogrammet har stor/ökad betydelse för kulturmiljöns bevarande och bruk. RAÄ samverkar även löpande med Skogsstyrelsen inom landsbygdsprogrammet.

Samverkansformer

RAÄ har årliga verksamhetsöverläggningar med Skogsstyrelsen, Jordbruksverket och Naturvårdsverket.

Formerna för RAÄ:s löpande samverkan är referensgrupper, arbetsgrupper, gemensamma seminarier och konferenser. Samverkan har även utvecklats genom de tvärvetenskapliga FoU-projekt. En ny form för samverkan har utvecklats tillsammans med Lantbrukarnas riksförbund. RAÄ har initierat ett projekt, finansierat av landsbygdsprogrammet, som syftar till att stimulera entreprenörer att utveckla sina företag med hjälp av landsbygdens natur- och kulturmiljövården. Erfarenheterna är positiva och RAÄ ser behov av att initiera fler samarbeten med privata aktörer.

RAÄ har ingått i flera referensgrupper för olika utredningar och myndighetsuppdrag om skydd och förvaltning, t.ex. Nationellt skogligt sektorsråd, Nya former för skydd av natur, Scenarier för skogsproduktion, Frivilliga avsättningar, Kontinuitetsskogsbruk, Skogens Mervärde och Friluftsrådet.

Slutsatser

Resultaten från samverkan mellan natur- och kulturmiljösektorerna samt de areella näringarna pekar på att den behöver fortsätta att utvecklas. Den främsta utmaningen

är statens otydlighet avseende hur åtgärder för miljömålen ska finansieras när de omfattar kulturmiljö och hur en helhetssyn på landskapet ska implementeras i miljöarbetet.

En slutsats är att samverkan inom landsbygdsprogrammet bör utvecklas. Regional utveckling och tillväxt kan inte avgränsas enbart till kulturarv, natur och areella näringar utan måste även inkludera andra intressen på nationell och på regional nivå.

RAÄ har identifierat två åtgärder som kan underlätta en fördjupad samverkan:

- En bättre samstämmighet och gemensamma uppdrag i de olika myndigheternas regleringsbrev skulle kunna stärka samverkan och ge goda miljöeffekter. En sådan samverkan på nationell nivå förväntas stärka också samverkan på regional nivå.
- Mer likartade förutsättningar i resurser mellan sektorsmyndigheter skulle stärka samverkan och kulturmiljön i dessa samarbeten. En åtgärd för att underlätta samverkan inom länsstyrelserna är att öka flexibiliteten i användningen av sektorsmedel.

Samverkan med energi- och transportsektorerna

Myndigheten har under året genomfört följande insatser i syfte att samla och driva på arbetet med att ta tillvara kulturarvet och miljöns kulturvärden inom de energi- och transportpolitiska områdena.

I samarbete med Boverket har RAÄ medverkat till den nya vindkraftshandboken för planering och prövning av vindkraftsanläggningar. Inom ramen för den s.k. Vindkraftsdialogen har RAÄ tillsammans med Boverket, Energimyndigheten, Naturvårdsverket och Sveriges Kommuner och Landsting arrangerat utbildningsdagar i olika delar av landet om den nya vindkraftshandboken och om översiktsplanering för vindkraft. RAÄ har även

samarbetat med Boverket kring ett supplement till Vindkraftshandboken samt medverkat i forskningsprogrammet VindVal. De insatser som gjorts har inspirerat, väglett och underlättat för kommuner och länsstyrelser i deras arbete med planering och prövning av vindkraftsanläggningar, särskilt hanteringen av kulturmiljöer och landskap.

Inom det transportpolitiska området har RAÄ tillsammans med Naturvårdsverket medverkat som samrådspart i transportverkens utveckling av en gemensam metod för miljöbedömning av de regionala och nationella transportplanerna för 2010–2020. Målsättningen har varit att sådana frågor som är av strategisk betydelse för möjligheterna att förvalta och utveckla kulturarvet i landskap och bebyggelse ska uppmärksammas och tas om hand i den tidiga och övergripande planeringen för transportinfrastruktur. Det är ännu för tidigt att se några tydliga effekter av denna insats. En utmaning är avsaknaden av kulturhistoriska kunskapsunderlag på en övergripande strategisk nivå. Under året har RAÄ emellertid noterat en tendens att underlagen för planering och miljökonsekvensbeskrivning av infrastrukturprojekt blir bättre. Några tydliga exponenter för denna tendens är projekten E20 Alingsås/Vårgårda och Norrbotniabanan Robertsfors–Piteå. RAÄ tolkar detta som att ett mångårigt arbete med att driva på utveckling av nya synsätt och metoder i infrastrukturplaneringen har börjat att ge vissa resultat.

Ett experiment med energigrödor och konstnärligt samarbete med anledning av energiomställningen i landskapet påbörjades under året.

Samverkan för regional utveckling och tillväxt

Vidareutvecklingen av arbetet med kulturmiljöns bevarande och bruk har skett i samverkan mellan kulturarvssektorn och andra sektorer inom regional utveckling och tillväxt. RAÄ ingår i arbetet med En nationell strategi

för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013, Tematiska myndighetsgrupperingar, EU:s strukturfondsprogram, KREANORD och Kulturarvsentreprenörer på landsbygden. En utgångspunkt för samverkan har varit RAÄ:s handlingsplan för arbete med kulturarv som resurs för regional utveckling och tillväxt. Insatserna under året redovisas nedan.

De myndigheter och organisationer som RAÄ främst har samverkat med under år året inom ovanstående områden är Riksarkivet, Statens kulturråd och Svenska Filminstitutet, ITPS, Naturvårdsverket, Nutek, Vinnova, länsstyrelserna, Nordiska ministerrådet, regioner och landsting, övervakningskommittéer för strukturfonder och landsbygdsprogrammet samt Lantbrukarnas Riksförbund. Ett ökat internationellt utbyte har skett vad gäller kulturarvet som resurs.

En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007-2013

Myndighetens arbete med nationella strategin grundas i en stark samverkan med andra myndigheter. RAÄ har t.ex. arrangerat konferensen "Kultur och entreprenörskap" tillsammans med Nutek, Statens kulturråd, Länsstyrelsen i Dalarna, Region Dalarna och Landstinget Dalarna. Konferensen var den sjunde av RAÄ:s konferenser och seminarier med koppling till regional utveckling. I anslutning till konferensen publicerades "Pengar till kultur", en handbok för kulturens ingångar i EU:s fonder och program, samt rapporten "Kultur i regionala utvecklingsstrategier – en nulägesrapport" som båda är resultat från samverkan med andra myndigheter.

RAÄ har haft i uppdrag att i samverkan med Nutek inkomma med förslag till hur entreprenörskap och företagande kan öka samt hur samverkan mellan näringsliv och kulturarvsaktörer kan främjas på nationell och regional nivå. Rapporten, "Kultur, kulturarv och näringsliv i sam-

verkan", som togs fram i nära samarbete med Riksarkivet, Statens kulturråd och Svenska Filminstitutet, presenterade ett antal förslag till hur arbetet kan utvecklas. I arbetet fördes även diskussioner med Nämnden för hemslöjdsfrågor. Rapporten är ett underlag för en handlingsplan för kreativa näringar samt satsningar på entreprenörskap och företagande inom kultursektorn.

Tematiska myndighetsgrupperingar

År 2007 fick Nutek ett samordningsansvar för regeringsuppdraget "Tematiska myndighetsgrupperingar" där RAÄ ingår i temat Innovation och förnyelse i enlighet med prioriteringarna i den nationella strategin. RAÄ har deltagit i arbetsgrupperna natur- och kulturvården, kreativa näringar samt cleantech/miljöteknik där respektive arbetsgrupp har haft minst ett dialogmöte med de avsedda samverkansregionerna under 2008. Olika fallstudier har diskuterats, fallstudier som är möjliga att lyfta fram som exempel på fortsatt samverkan mellan regionala och nationella myndigheter och andra aktörer.

RAÄ:s insatser inom uppdraget har bidragit till att förstärka samverkan mellan myndigheter samt identifierat ett antal samband och synergier inom regionala utvecklingsarbetet. Det omfattar inte minst erfarenheter från dialoger som verktyg för samverkan. Myndighetens insatser har begränsats till endast ett av tre prioriterade teman, Innovation och förnyelse, varför RAÄ har saknat ingångar i teman som Tillgänglighet respektive Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud.

EU:s strukturfondsprogram och Landsbygdsprogram

I arbetet med programmet har RAÄ lyft fram kulturarvet som en hållbar resurs för utveckling och tillväxt – enligt alla de tre dimensionerna av hållbar samhällsutveckling. I arbetet med de horisontella kriterierna för strukturfonderna har RAÄ utvecklat hur kulturmiljöns bevarande

och bruk kan förstås och utvecklas. RAÄ har lämnat synpunkter till den förvaltande myndigheten Nutek i arbetet med att revidera guider avseende jämställdhet, miljö, integration och mångfald. Genom löpande regionala dialoger har myndigheten även bidragit till informationsspridningen om EU:s fonder och program.

Den årliga uppföljningen av svenska projekt med kulturanknytning i EU:s strukturfondsprogram och andra gemenskapsinitiativ visar att under 2007 har 65,4 miljoner kronor beviljats i EU-stöd till projekt med kulturanknytning, varav 62,7 miljoner kronor inom ramen för de regionala strukturfonderna och 2,7 miljoner kronor inom landsbygdsprogrammet. Under 2007 fick endast 20 projekt bidrag, samtidigt som relativt få ansökningar med kulturanknytning har inkommit det året. Detta bör dock ses mot bakgrund att programmen startade under 2007. Till exempel fattades inga beslut inom socialfondens program det året. För medfinansiering från kulturmiljösektorn se kapitel Kulturmiljövårdsanslag.

RAÄ har under året medverkat i EU:s regionala strukturfondsprogram med två ordinarie representanter i två övervakningskommittéer för de regionala strukturfondsprogrammen samt med ordinarie representant och ersättare i övervakningskommittén för landsbygdsprogrammet. Gällande följeforskningen av strukturfonderna har RAÄ deltagit i den referensgrupp som knutits till arbetet. Kulturarvet har därmed uppmärksamats och därtill har en tematisk studie av kultur och idrott som resurs för entreprenörskap har föreslagits. Studien syftar till att analysera entreprenörskap inom kultur- och idrottsprojekt inom regionala utvecklingsarbetet. Medverkande aktörer är RAÄ, ESF-rådet, Jordbruksverket, Nutek, Riksarkivet, Statens kulturråd och Riksidrottsförbundet och som underlag används bl.a. kultursektorsmyndigheternas årliga uppföljning av projekt med kulturanknytning i strukturfonder och andra gemenskapsinitiativ 2008.

KREANORD

Det internationella arbetet har integrerats i RAÄ:s arbete även inom området kulturarv och regional utveckling och tillväxt. På initiativ av Nordiska ministerrådet bildades 2008 en nordisk arbetsgrupp för utveckling och profilering av kreativa näringar (KREANORD) bestående av ledamöter från departement och myndigheter i de nordiska länderna. Gruppen fungerar som tvärsektoriell samlingspunkt för erfarenheter, kunskaper och utveckling för både närings- och kultursektorn. RAÄ har deltagit i den referensgrupp som knutits till arbetet.

Kulturarvsentreprenörer på landsbygden

Med finansiering från Landsbygdsnätverket har Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) tillsammans med RAÄ satsat på en inspiratör för kulturarvsentreprenörer på landsbygden. Nätverkets syfte är att genom informationsarbete, erfarenhetsutbyte och metodutveckling samla parter som är berörda av genomförandet av landsbygdsprogrammet för att därigenom förbättra genomförandet och förstärka programmets insatser för landsbygdens utveckling. I arbetet har kulturarvet som resurs för entreprenörskap och företagande på landsbygden tydliggjorts, liksom landsbygdsprogrammets potential för kulturarvsföretagande på landsbygden.

LRF och RAÄ har inte tidigare haft en direkt samverkan inom nätverket eller landsbygdsprogrammen. Genom arbetet har LRF och RAÄ utvecklat en fördjupad samverkan avseende genomförande av landsbygdsprogrammet och satsningar på kulturarv som resurs för regional utveckling och tillväxt.

Bergslagssatsningen – Kultur och turism

Den särskilda satsningen ”Bergslagssatsningen – Kultur och turism” är ett pilotexempel på storskalig utveckling av nya former, metoder och arenor för samverkan, såväl

inom kulturmiljösektorn som med andra sektorer och aktörer. Samverkan omfattar RAÄ, fem länsstyrelser, berörda regionförbund, 27 kommuner samt ett flertal andra aktörer. Genom en utvecklad samverkan skapas grundläggande förutsättningar för en långsiktigt hållbar förvaltning av det storskaliga industrihistoriskt präglade kulturlandskapet i Bergslagen.

Slutsatser

RAÄ kan konstatera att det finns ett fortsatt starkt fokus på kulturarvets betydelse i regionala och lokala utvecklingsprocesser i samhället. Den sedan tidigare initierade perspektivförskjutningen mot näringslivets tillväxt har t.ex. medfört tydligare satsningar på entreprenörskap och företagande inom kulturarvsområdet. Genom detta har kulturarvsföretagandets betydelse kunnat stärkas och utvecklas ytterligare. Kulturarv som resurs i regional utveckling och tillväxt är också något som RAÄ har lyft fram i diskussioner inom landsbygdsnätverket kopplat till landsbygdsprogrammet.

Kulturarvssektorns ökade insatser för att uppmärksamma kulturarvet i det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet har fått genomslag och medför en ökad efterfrågan på RAÄ:s medverkan. Medvetenheten om programmen och kulturarvets betydelse har ökat, metoder, erfarenheter och kunskap har spridits samt fler aktörer har fått kunskap att välja rätt finansieringsform i rätt program.

Stödande insatser till den regionala och lokala nivån

Hållbar landskapsutveckling

RAÄ har utvecklat arbetet med kunskapsunderlag och metoder som tydliggör hur kulturmiljön kan tas tillvara som resurs i samhällsplaneringen. Sammanlagt 3,4 miljoner kronor från kulturmiljövårdsanslaget beviljades till

18 regionala samverkansprojekt kring hållbar landskapsutveckling. Projekten har bl.a. omfattat fördjupade riksintressebeskrivningar som underlag för planering, hur kulturmiljövärden kan hanteras i områden som är utsatta för hårt exploateringsstryck, metodutveckling för att arbeta med kultur- och naturvärden i större landskapsavsnitt samt hur en breddad dialog kan föras kring kulturmiljövärden. RAÄ har haft en samordnande roll och bl.a. hållit två seminarier för att stimulera erfarenhetsutbytet mellan projekten. Projekten har bidragit till bättre beredskap inför olika samhällsförändringar, utvecklade arbetsmetoder samt ökad samverkan över länsgränserna.

Malmfältsuppdraget

RAÄ har inom ramen för Malmfältsuppdraget främst arbetat i samverkan med berörda kommuner, Boverket, länsstyrelsen och länsmuseum i Norrbotten, forskare vid Kungliga Tekniska Högskolan (KTH), Göteborgs och Stockholms universitet. En delrapport har lämnats till regeringen den 30 juni där RAÄ framför allt framhåller vikten av att tydliga strategier för kulturmiljön utformas i kommunerna och att de ekonomiska och juridiska förutsättningarna för förändringsprocessen klargörs.

Under året har dialogmöten anordnats med centrala verk för att förbättra den statliga koordineringen av Malmfältsproblematiken. Ett större seminarium har hållits i Kiruna om kulturhistorisk värdering och dokumentation, "Det byggda kulturarvet i framtidens Kiruna". RAÄ har gett metodstöd till kulturmiljöanalyser i både Gällivare och Kiruna kommuner. Den landskapsanalysmetod (DIVE) som RAÄ utarbetat tillsammans med norska Riksantikvaren har tillämpats.

RAÄ:s arbete har bidragit till att kulturmiljöfrågorna synliggjorts i de båda kommunerna och i regeringens Malmfältsgrupp och i den interdepartementala arbetsgruppen. RAÄ har också framhållit kopplingen mellan

kulturmiljön och livsmiljö- och folkhälsoperspektivet i Malmfälten. Den forskarrapport som finansierats av RAÄ, ”Malmberget: Strukturella förändringar och kulturarvsprocesser – en fallstudie”, har väckt stort intresse lokalt, regionalt och nationellt.

Urban utvecklingspolitik

RAÄ har utöver det som redovisats i regeringsuppdraget den 1 oktober 2008 till Integrations- och jämställdhetsdepartementet inom den urbana utvecklingspolitiken verkat för att stärka sitt fortsatta engagemang kring kulturarv och stadsutveckling. Djupare kunskap och en bredare plattform för framtida erfarenhetsutbyten med andra sektorer och forskare har uppnåtts. I RAÄ:s verksamhet kring det byggda kulturarvet är hållbar stadsutveckling en prioriterad fråga, t.ex. när det gäller städer som områden av riksintresse för kulturmiljövården. Inom det miljömålsrelaterade arbetet med planeringsunderlag har metodutveckling gjorts kring kulturmiljö och stadsplanering. RAÄ har också i samband med remissyttranden inom det transportpolitiska området och i det myndighetsövergripande arbetet med den regionala tillväxtpolitiken, lyft fram frågor om hållbar stadsutveckling och minskat utanförskap.

Beträffande World Urban Forum se avsnitt Internationellt och interkulturellt.

Samarbetet inom kulturmiljösektorn

Kulturresevat

RAÄ:s insatser inom tillsynsvägledning för länsstyrelsernas arbete med bildande och förvaltning av kulturresevat har fortsatt att ske i nätverksform mellan berörda aktörer och omfattat samråd, tematiska fältseminarier och informationsmöten med policydiskussioner. Detta har medfört en samsyn i arbetet med användningen av kulturresevatsinstrumentet.

Världsarvsförvaltning

Inriktningen i RAÄ:s arbete med världsarven i Sverige är att i första hand att ge stöd till länsstyrelserna i deras samordningsarbete. RAÄ medverkar också i sammanträden och seminarier som arrangeras av föreningen Världsarv i Sverige. Under året har främst åtgärder med anledning av Unesco:s s.k. Periodic Reporting 2005/2006 diskuterats. RAÄ har även remissbehandlat två förslag från berörda länsstyrelser om att nominera kulturminnen från Carl von Linnés gärning som världsarv samt ytterligare några förslag om nya världsarv. RAÄ har bistått vid Unesco:s granskning av det nominerade världsarvsförslaget Hälsingegårdarna. Enligt RAÄ:s bedömning förvaltas de svenska världsarven i huvudsak på ett engagerat och ändamålsenligt sätt.

Kulturminneslagen

Stöd och vägledning

Under året har diskussionen fördjupats tillsammans med bl.a. länsstyrelserna om tolkningen och tillämpningen av lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (KML).

RAÄ har i samverkan med Statens maritima museer tagit fram ett förslag om ändring i KML som syftar till att dels göra det möjligt att skydda yngre värdefulla skeppsvrak som fasta fornlämningar, dels utveckla tillsynen av dessa vrak.

Reviderade föreskrifter och allmänna råd för uppdragsarkeologin trädde i kraft den 1 januari 2008. RAÄ har under året genomfört utbildningar för länsstyrelsernas handläggare, vidareutvecklat vägledningen i handbok och mallar samt nogsamt följt tillämpningen av de nya föreskrifterna. Sammantaget har införandet av föreskrifterna gått över förväntan och länsstyrelsebesluten präglas idag av en betydligt större tydlighet såväl i varför de arkeologiska undersökningarna ska genomföras som hur detta ska gå till. Länsstyrelsens beställarroll har således stärkts och handläggningsprocessen har ur ett nationellt perspektiv blivit avsevärt mer enhetlig.

RAÄ har tillsammans med Statens historiska museum arrangerat en konferens kring fornfynd: "Vad ska vi med fynden till – idéer, strategier och praktiker", Konferensen var uppskattad och många av deltagarna poängterade behovet av denna typ av forum för dialog mellan de olika aktörerna inom uppdragsarkeologin.

Under året har RAÄ fortsatt sitt arbete med förslag till ett nytt administrativt system för fördelning av fyndmaterial från arkeologiska undersökningar. Syftet har varit att uppnå ett effektivare system som är bättre anpassat till det arkeologiska materialets villkor och behov. Det nya administrativa systemet, som avses genomföras stegvis, innebär att någon ändring i KML inte behöver göras.

RAÄ har genomfört en översyn av de allmänna råden om antikvarisk kontroll i byggprocessen, som ska resultera i en ny vägledning, som beskriver omfattning och innehåll av antikvarisk medverkan. Förslaget baseras på en utredning genomförd av Länsstyrelsen i Västra Götaland och remissvar på denna från statliga och regionala museer.

RAÄ bedömer att RAÄ:s arbete med handböcker och annan vägledning har bidragit till att länsstyrelsernas tillämpning av KML utvecklats mot större enhetlighet och effektivitet.

Remisser och beslut

Utvecklingen av myndighetsarbetet sker även genom remisshanteringen som rör tillämpningen av KML och genom RAÄ:s beslut i tillståndsärenden. RAÄ minskar successivt samråden med länsstyrelserna i enskilda ärenden och fokuserar på generella och principiella frågeställningar.

RAÄ har fortsatt att hantera andra typer av ärenden. Ca 20 ärenden har rört ersättning från staten till exploatör med anledning av att tidigare okänd fornlämning upptäckts i samband med ett byggprojekt. Många förfrågningar rör ortnamn och runstenar där RAÄ har särskild kompetens. Ca 15 ärenden har rört inlösen av fornfynd; bl.a. har två större myntskatter som hittats på Gotland

inlösts av staten. RAÄ har fattat beslut i ca 415 fyndfördelningsärenden. RAÄ har utvecklat nya rutiner för att effektivisera hanteringen av fyndfördelningsärenden. RAÄ har samordnat ansökningar om tillstånd till utförelse och export av kulturföremål och har självt behandlat ca 30 ärenden.

RAÄ har genom att minska arbetet med löpande ärendehandläggning kunnat fokusera mer på principiella ärenden och generellt stöd.

Det kyrkliga kulturarvet

Centrala samrådsgruppen - Svenska kyrkan och RAÄ - har i samarbete med Härnösands stift anordnat den årliga konferensen om det kyrkliga kulturarvet och den kyrkoantikvariska ersättningen. Konferensen var som tidigare år mycket välbesökt. Årets tema var: "Omsorgen om framtidens kyrka".

RAÄ har under året rapporterat effekterna av den kyrkoantikvariska ersättningen 2002-2008, enligt uppdrag av regeringen. RAÄ identifierar två eftersträlvade effekter ur statens synvinkel, dels ett bevarat kulturarv, dels ett breddat ansvarstagande för de kyrkliga kulturminnena. RAÄ pekar i sin analys av fördelningen både på iakttagelser som ligger i linje med de eftersträlvade effekterna, men också på sådant som avviker eller som på lång sikt kan påverka utvecklingen i negativ riktning. Rapporten ingår i det underlag som ska tas fram inför den första kontrollstationen 2009. Underlaget ska ligga till grund inför förhandlingarna mellan staten och kyrkan om den kyrkoantikvariska ersättningens ändamål och storlek fr.o.m. 2010.

FoU-projektet angående kulturarvsbrott har avslutats under året med en rapport.

Statlig fastighetsförvaltning

RAÄ har tillsammans med bl.a. Statens fastighetsverk fortsatt att arbeta med att effektivisera formerna för tillståndsprövning av statliga byggnadsminnen. Ett förslag

till vägledning för tillståndsansökan och tillståndsprovningen har utarbetats vilken ska underlätta ansökningsförfarandet och klarlägga tillståndspliktens omfattning. Den vänder sig främst till förvaltare av statliga byggnadsminnen. RAÄ har behandlat ca 340 tillståndsansökningar och remisser avseende statliga byggnadsminnen. RAÄ har i samarbete med berörda statliga fastighetsförvaltare tagit fram förslag till nya statliga byggnadsminnen, bl.a. Högbondens fyr och Måseskärs fyr, samt skyddsföreskrifter för ett antal statliga byggnadsminnen som saknar sådana.

RAÄ bedömer att samarbetet avseende de statliga byggnadsminnena med Statens fastighetsverk och andra fastighetsförvaltande myndigheter fortsatt löper väl.

Nya kriterier för vilka kulturfastigheter staten ska äga och förvalta har tagits fram av RAÄ på uppdrag av regeringen. Kriterierna är uppdelade i tre steg som avser att belysa statens fastighetsinnehav. Avsikten har varit att tydligare motivera fastigheternas kulturhistoriska betydelse, klargöra när det är viktigt att just staten äger och visa kulturarvets samhällsnytta för dagens och framtidens samhälle. Redovisningen föreslår även en riktning för ett långsiktigt bevarande av fastighetsinnehavet.

De föreslagna kriterierna har under hösten tillämpats av Statens fastighetsverk för en översyn av en begränsad del av statens kulturhistoriska fastighetsbestånd. I detta arbete har RAÄ dels fungerat som ett stöd vid tillämpning av kriterierna, dels varit involverade som fastighetsförvaltare.

RAÄ ingår i Samverkansforum som är ett nätverk för statliga byggherrar och förvaltare. RAÄ är representerat i nätverken projektledning, lagar och avtal samt arkitektur.

Tillgänglighet

RAÄ har under året fortsatt att arbeta mot målet att så långt möjligt göra kulturhistoriskt värdefulla miljöer tillgängliga för personer med olika slag av funktionshinder. Tillgänglighetsfrågorna behandlas i ett fortlöpande sam-

arbete med Handisam. RAÄ har medverkat som anti-kvarisk sakkunnig i det under året avslutade projektet "Värdig entré" som drivs av Statens fastighetsverk, Stockholms stad och Design for All Europe. Projektet syftade till att genom produktutvecklingsarbete skapa förutsättningar för fysisk tillgänglighet för alla besökare via en gemensam huvudentré till nationellt viktiga monument. RAÄ fortsätter att medverka i det samnordiska projektet "Tillgänglighet till kulturmiljön", finansierat av Nordiska ministerrådet under ledning av Riksantikvaren i Norge. Projektet syftar till att bidra till bättre fysisk tillgänglighet till kulturmiljöer, bättre förmedling av kunskap och upplevelse samt bättre skydd av kulturminnen. RAÄ har medverkat i ett seminarium om tillgänglighet anordnat av museichefskollegiet i Uppsala. Vid seminariet presenterade RAÄ det ansvar som kulturmiljösektorn har i förhållande till tillgänglighetsfrågorna samt gav exempel på några genomförda lösningar för ökad tillgänglighet.

RAÄ bedömer att den samverkan och de särskilda satsningar som gjorts innebär att sektorn vidgat sina synsätt och att fastighetsförvaltningen utvecklar bättre lösningar för att hantera tillgänglighetsfrågan.

Höstmötet

Höstmötet är en arena för möten inom kulturmiljösektorn och genomförs årligen. Årets möte hade temat "Vikten av kulturarv, kan kulturarvet vägas, mätas och uppskattas? Har det ett pris?". Konferensdeltagarna fick ta del av en mängd intressanta föreläsningar som alla hade olika kopplingar till kulturarvet alltifrån hälsoaspekter, det gröna kulturarvet, människans existentiella villkor, tillgänglighetsfrågor och att kulturarvet kan ge konkurrensfördelar. Bland föreläsarna kan nämnas Gunnar Bjursell, professor i molekylärbiologi vid Göteborgs universitet som talade om "Kulturens betydelse för hälsan", Hans Rosling, professor i internationell hälsa vid Karolinska institutet som talade kring "Kulturarv och hälsovariatio-

ner i Sverige och världen” och Ingela Romare, dokumentärfilmare och jungiansk psykoanalytiker som talade om ”Kultur och människans existentiella villkor”.

Konferensen ägde rum på Skandiabiografen i Stockholm under två dagar och över 550 personer från hela landet och även från de nordiska grannländerna deltog. En sammanfattande rapport från föreläsningarna finns på RAÄ:s hemsida.

Kunskapsuppbyggnad

RAÄ har genomfört nationella Skog- och historieseminarier i samarbete med Skogsstyrelsen och landskaps-historiska utbildningar tillsammans med regionala och nationella museer. RAÄ har även deltagit i Skogsstyrelsens planering av en grundutbildning i skogskunskap för antikvarier. Regionala fältarkeologiska seminarier har genomförts. Detta utbildnings- och informationsarbete har medfört att kunskaperna om landskapet och om skogens kulturarv ökat hos de aktörer, främst Skogsstyrelsen, länsstyrelserna och läns museerna, som är ansvariga för att kulturarvet i skogen bevaras. Ett förslag till program för Skogens kulturarv har tagits fram, som främst vänder sig till berörda myndigheter och klagör RAÄ:s ambitioner och strategier för arbetet med skogens kulturarv.

Arbetet med att utbilda fältpersonal inom kulturmiljövärderna och Skogsstyrelsen för registrering av fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i RAÄ:s Fornminnesinformationssystem (FMIS) med hjälp av ett fältdatasystemet FältGIS har fortsatt. Det har medfört att fältarbetena effektiviserats genom att informationen om fornminnen snabbare blir tillgängliga i FMIS.

Samarbetet med Skogsstyrelsen inom projektet ”Skog & historia” har fortsatt med inriktning på kvalitetssäkring av insamlad kulturmiljöinformation. Under året har RAÄ tillsammans med Skogsstyrelsen, länsstyrelserna

och läns museerna gjort en prioritering av de 140 000 objekt med osäker status som framkommit vid inventeringarna. Prioriteringarna resulterade i ett gemensamt förslag om ett femårigt kvalitetssäkringsprojekt av Skog & historia-materialet. Tillsammans med Skogsstyrelsen och länsstyrelserna i tre län (Jämtland, Kronoberg och Västra Götaland) har RAÄ inlett ett arbete som syftar till att effektivisera ärendehandläggningen enligt KML i samband med skogsbruk. RAÄ för även en kontinuerlig dialog med Lantbrukarnas Riksförbund för att öka hänsynen till och kännedomen om skogens kulturmiljö. RAÄ är representerat i Skogsstyrelsens Nationella råd.

Ett seminarium har hållits om den framtida runverksamheten med deltagare från länsstyrelser, läns museer och forskare från olika universitet i Norden. Seminariet har bl.a. lett till en diskussion om ett utvecklat samarbete mellan forskning och myndighetsarbete inom runområdet. Arbetet med att tillgängliggöra uppgifter om runor genom inläggning i FMIS har fortsatt under året.

Projektet ”Sockenkyrkorna, kulturarv och bebyggelsehistoria” har fortsatt med stöd från Riksbankens Jubileumsfond och Kungliga Vitterhetsakademien. Upphandling har gjorts av huvudredaktörskap och originalarbete för den sista etappen landskapsrapporter.

Sektorsforskning

Sektorsforskningen utvecklas

FoU-verksamheten bedrivs vid RAÄ enligt pågående FoU-program för kulturmiljöområdet 2006–2010 och det tredje verksamhetsåret inom programmet har genomförts under 2008. Riksantikvarieämbetets FoU-program för kulturmiljöområdet 2006–2010 har utgångspunkt i ett antal forskningsperspektiv som är centrala för förståelsen och utvecklingen av kulturmiljöarbetet. Dessa är: historieskrivning, historiebruk, material och teknik,

delaktighet, mångfald, hållbar utveckling samt styrmedel och beslutsprocesser. Dessa forskningsperspektiv fångar upp såväl olika aspekter av förståelsen och användningen av det förflutna som mer praktiskt inriktade frågor om kulturmiljöförvaltning. En eller flera av dessa perspektiv struktureras inom tre teman: ”Plats och tradition”, ”Landskap med historia” samt ”Moderna kulturarv”.

FoU-programmet efterfrågar tillämpad forskning som ligger i den akademiska frontlinjen och har relevans för kulturmiljösektorn, universitet och högskolor, angränsande myndigheter, kommuner och näringsliv. Genom FoU-medlen verkar RAÄ för att stärka forskning och utbildning kring kulturarvsfrågor och för att få till stånd nätverksbyggande i form av seminarier och konferenser. Prioriterade projekt har därför kommit att befinna sig i mötet mellan de tre noderna kulturpolitiken, kulturmiljövärdens kunskapsuppbyggnad och de vetenskapliga disciplinerna.

FoU-programmet är ram för att utveckla mång- och tvärvetenskapligt samarbete över disciplin- och sektorsgränserna samt för samverkan och samfinansiering av projekt. Programarbetet är inriktat på att finansiera större fleråriga projekt, för att på så sätt öka möjligheterna till genomslag i sektorn, parallellt har några få korta utvecklingsprojekt genomförts.

Organisation och arbetsformer har fungerat väl för att ge FoU-verksamheten hög kvalitet och ökat genomslag i RAÄ:s verksamhet och strategiska arbete. Under året infördes ett onlinesystem för FoU-ansökningarna för att underlätta för de sökande och ytterligare effektivisera den interna administrativa hanteringen. Resultatet blev i högsta grad positivt: Ansökningsförfarandet underlättades väsentligt och kvaliteten på de inkomna ansökningarna höjdes.

Sektorsforskningsmedlen har fördelats till 26 projekt. Av dessa är två projekt från föregående programperiod som fått fortsatt stöd för att avsluta pågående arbete. Inom

temaområdet ”Landskap med historia” har sju projekt fått medel, inom ”Plats och tradition” har sex projekt och inom temaområdet ”Moderna kulturarv” har fyra projekt fått medel. Särskilt bidrag har getts till fem projekt med doktorandtjänster. Därutöver har ett utvecklingsuppdrag fått stöd samt även ett dialogprojekt i anslutning till konferensen World Urban Forum. Fullständiga förteckningar över genomförda och pågående projekt, seminarier och uppgifter om publikationer finns på FoU-hemsidorna www.raa.se: Utveckling: Forskning och utveckling.

Utvecklingsarbete kring samverkan och forskningskommunikation

Samverkansformer har utvecklats på flera sätt under året, dels med forskare och praktiker, dels med andra forskningsfinansiärer. Från Omvärldsanalysen 2007 har utvecklingsarbetet genomförts kring ”Kreativ kommunikation av kunskap och forskning” där institutionerna Kungliga Vitterhetsakademien, Statens historiska museer, Stockholms universitet tillsammans med RAÄ etablerade seminarieriet ”Forum för kulturarvsforskning”. Under året genomfördes inom Forumet 14 seminarier där aktuell forskning vid de olika institutionerna presenterades. Mötet mellan forskare och praktiker från olika delar av kulturarvssektorn såväl som olika vetenskapliga discipliner har varit värdefullt.

En särskild samverkan etablerades med Riksbankens Jubileumsfond och Kungliga Vitterhetsakademien i samband med att RAÄ erbjöds två s.k. ABM-tjänster (postdoct-tjänster) med inriktning på runforskning. Tjänsterna kommer att inrättas vid RAÄ under hösten 2009.

Samverkan för ”Stärkt utbildning och kompetensutveckling”, ett annat tema från Omvärldsanalysen 2007 har också kunnat utvecklas. Dialog med den planerade Kulturarvsakademien vid Göteborgs universitet har inletts. Dialog och utvecklingsarbeten kring masterskurser med

inriktning mot kulturarv vid flera universitet och högskolor har kunnat initieras. Utvecklingsarbetet kommer att utvidgas så att kompetensfrågor inom kulturarvsutbildningar men också angränsande utbildningar som folkhälsosforskning, ekonomi etc. kan få en stärkt utveckling som gagnar kulturmiljöområdet.

Resultaten sprids

Ökade satsningar har gjorts för att föra ut FoU-projektens resultat med nya metoder och kunskapsfält för kulturmiljöarbetet dels i Forum för kulturarvsforskning, dels med publikationer där forskningsresultaten presenteras. Dessutom har några externt anordnade seminarier kunnat stödjas. Under året har RAÄ gett ut sex böcker samt gett tryckningsbidrag till en publikation som utkommer på annat förlag.

Boken om "Veneziansk sidendamast av svenska 1900-talskonstnärer" redovisar resultaten från ett flerårigt projekt om de kyrkliga textiliernas konstnärliga formgivning på 1920-talet och samarbetet med ett sidendamastväveri i Venedig. En omfattande redovisning av den industriella teknikutvecklingen återges i boken "En historia om kraftmaskiner". Ett samverkansprojekt med Brottsförebyggande rådet kring kulturarvsbrott har resulterat i en bok med samma titel där en översikt ges av kulturarvsbrottens omfattning och karaktär samt en presentation av några uppmärksammade fall. Ett projekt kring mediabilden av arkeologin har presenterat sina resultat i boken "Uppgrävt och nedskrivet. Om arkeologi och kulturmiljövård i massmedierna". Boken är en genomgång av flera års tidningsartiklar, radio- och TV-program och hur arkeologi och kulturmiljövård speglas i mediernas berättelser. Stora samhällsförändringar får genomgripande lokala effekter och påverkar kulturarvet, det förmedlas i boken "Malmberget. Strukturella förändringar och kulturarvsprocesser – en fallstudie". Boken är ett delresultat för en analys-

modell för hur kulturarv produceras och används i en ort under stark förändring. Boken "Att gestalta välfärd. Från idé till byggd miljö" är resultatet av ett samverkansprojekt med Formas där 1900-talets modernism och samhällsbyggnad presenteras både internationellt och i Sverige med analyser av ideologier och influenser. På annat förlag har boken "Arkeologi i förorten" givits ut som är resultatet av ett tvärvetenskapligt forsknings- och utvecklingsprojekt i Botkyrka där förhistoria och samtid har knutits samman i publika grävningar.

Kulturmiljövårdsanslaget

Anslaget 28:25 Bidrag till kulturmiljövård (nedan kallat Kmv-anslaget) används huvudsakligen till att vårda, bygga upp kunskap kring, informera om och tillgängliggöra kulturhistoriskt värdefulla byggnader, landskap och fornlämningar. De grundläggande förutsättningarna för användningen av anslaget finns i RAÄ:s regleringsbrev för år 2008, förordningen (1993:379) om bidrag till kulturmiljövård och förordningen (2002:929) om bidrag till arbetslivsmuseer. Målet är att bidragsgivningen ska åstadkomma största möjliga effekt och nytta för kulturmiljön och därmed bidra till uppfyllandet av kulturmiljövårdens nationella verksamhetsmål.

Anslagets utveckling

RAÄ har fortsatt att utveckla formerna för användningen av anslaget i syfte att öka effektiviteten i bidragsgivningen och effekterna av bidraget. Det treåriga projektet Källa avslutades i projektform under 2008. I datasystemet Källa redovisar länsstyrelserna sedan 2007 vilka insatser som genomförts och vilka effekter som uppstått eller förväntas. RAÄ har under året sammanställt olika resultat från Källa och redovisat detta för respektive länsstyrelse. En effekt av detta är att länsstyrelserna och RAÄ sys-

tematiskt kan följa anslaget användning avseende vilka insatser som genomförts och vilka effekter som uppnåtts i respektive län och i landet som helhet.

Under året har bidragsgivningen följts upp genom besök i fem län. I två län har uppföljningsresor gjorts för diskussion om länens fördelning av anslaget och besök vid olika objekt/miljöer som fått stöd. Både länsstyrelser, läns museer och några av de aktörer som kulturmiljövärderna i länet samarbetar med har deltagit. Fördjupade dialoger har genomförts med två länsstyrelser för att bl.a. förbättra länsstyrelsens hantering av bidragsmedlen och att fördjupa RAÄ:s kunskaper om användningen av dem.

Utbetalade medel

Kmv-anslaget omfattade totalt 256,7 miljoner kronor för budgetåret 2008. Efter ett avdrag för en utnyttjad anslagskredit på 1,9 miljoner kronor disponerade RAÄ 254,8 miljoner kronor. Återbetalningar på totalt 0,9 miljoner kronor från 2007 års Kmv-anslag har gjorts, vilket innebär att det slutliga disponibla beloppet blev 255,7 miljoner kronor. RAÄ har totalt utbetalat 255,5 miljoner kronor vilket inneburit ett anslagssparande på 0,2 miljoner kronor.

Utbetalade medel, mnkr

År	2008	2007	2006
För länsstyrelsernas beslut	241,3	249,1	240,4
För RAÄ:s direkta beslut	14,2	15,3	24,1
varav till arbetslivsmuseer	4,0	4,0	4,0
Summa	255,5	264,4	264,5

Tabellen redovisar utbetalade medel år 2006-2008. Uppgifterna är hämtade från Källa

År 2008 Olika objekttyper	Utbetalade medel, mnkr		Utbetalade medel, %		Antal ärenden	
	För länsstyrelsernas beslut	För RAÄ:s direkta beslut	För länsstyrelsernas beslut	För RAÄ:s direkta beslut	För länsstyrelsernas beslut	För RAÄ:s direkta beslut
Anläggning	146,7	0,2	61%	1%	1160	1
Landskap	52,4	0,4	22%	3%	487	1
Arkeologi	16,0	6,2	7%	44%	165	25
Övergripande	26,2	7,4	11%	52%	198	4
Summa	241,3	14,2	100%	100%	2010	31

Tabellen redovisar utbetalade medel och antal ärenden till olika objekttyper år 2008. Under "Anläggning" redovisas insatser för bebyggelsen, "Landskap" innehåller insatser för kulturlandskapet inklusive fornläm-

ningar. Under "Arkeologi" redovisas arkeologiska ärenden och i vissa fall ruinvård. Under "Övergripande" redovisas sådana insatser som berör kulturmiljön som helhet. Uppgifterna är hämtade från Källa

Medel beslutade av länsstyrelserna

Länsstyrelserna har beslutat om 241,3 miljoner kronor. Huvuddelen, 146,7 miljoner kronor, har utbetalats för insatser till objekt inom "Anläggning", som huvudsakligen omfattar olika byggnader men också i vissa fall omgivande park och trädgård. 52,4 miljoner kr har utbetalats till insatser för fornlämningar och kulturlandskapet i

övrigt, detta redovisas under "Landskap". För olika arkeologiska insatser har 16 miljoner kronor utbetalats. 1,3 miljoner kronor avser arkeologi vid bostadsbyggande. Nästan 10 miljoner kronor avser informationsinsatser och olika kunskapsuppbyggande insatser. Medel redovisade under "Övergripande", 26,2 miljoner kronor, avser framför allt olika informationsinsatser.

Medel beslutade av Riksantikvarieämbetet

RAÄ har beslutat om och utbetalat 14,2 miljoner kronor. Av de medel som utbetalats till "Arkeologi" har 3,7 miljoner kronor använts för arkeologiska undersökningar enligt bestämmelser i 2 kap. 14 § KML. För digitalisering av fornminnesuppgifter i FMIS har 1,6 miljoner kronor utbetalats. Av de medel som fördelats till "Övergripande" har 4,0 miljoner kronor utbetalats till arbetslivsmuseer, 2,0 miljoner kronor till projekt Källa och 1,2 miljoner kronor till licensavgifter för FMIS.

Strategisk planering och samverkan

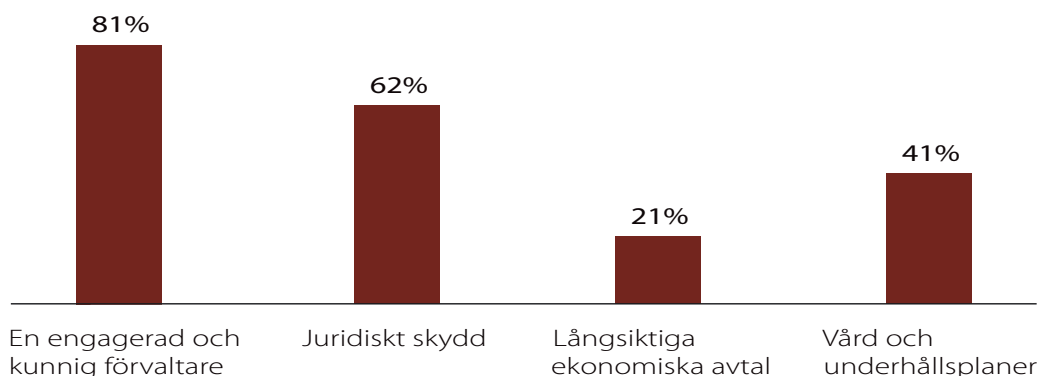
RAÄ bedömer att länsstyrelsernas fördelning av Kmv-anslaget är strategisk och målinriktad. Länsstyrelserna använder olika strategi- och planeringsdokument så att stor effekt och nytta ska uppnås i bidragsgivningen. Kulturmiljövårdens samverkan med andra sektorer på länsstyrelserna och med olika kommuner i konkreta projekt

har bidragit till att berörda aktörer har bättre kunskaper om värdet av historiska och humanistiska perspektiv och att de därmed har bättre förutsättningar att ta tillvara kulturvärden i sitt arbete. Samverkan innebär också att möjligheterna till samfinansiering förbättras. Samverkan sker med hembygdsföreningar, intresseföreningar, läns museer, turistorganisationer, entreprenörer samt mark- och fastighetsägare. Erfarenheten visar att denna samverkan bidrar till en långsiktigt hållbar förvaltning av kulturmiljöerna.

Insatser och effekter

Vid fördelningen av medel tar länsstyrelserna framförallt hänsyn till det kulturhistoriska värdet samt om förvaltningen av kulturmiljöerna är långsiktigt hållbar. Länsstyrelserna tar även bl.a. hänsyn till vilka möjligheter till samfinansiering som finns och om objektet är tillgängligt för många.

Nuläge; Objekt kan förvaltas i framtiden för att det finns:

Varje objekt kan ha flera former av långsiktig förvaltning

Uppgifterna avser olika vårdärenden för år 2008. Uppgifterna är hämtade från Källa

Utbetalade medel, mnkr för olika objekttyper

	Anläggning		Landskap		Arkeologi		Övergripande		Totalt		Utbetalade medel %	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007
För länsstyrelsernas beslut, för olika åtgärder												
Kunskapsunderlag	4,5	4,4	6,6	7,9	6,0	4,7	6,9	6,5	24,0	23,5	10	9
Vård	128,9	130,7	37,5	39,7	1,4	0,7	2,5	1,5	170,4	172,6	71	69
Information/ tillgängliggörande	11,4	12,5	8,2	12,2	3,6	3,4	16,8	14,8	40,0	42,9	17	17
Arkeologi	0	0	0	0,1	4,7	6,5	0	0	4,7	6,6	2	3
Övrigt	1,8	0,9	0	2,3	0,3	0,3	0	0	2,2	3,6	1	1
Summa	146,7	148,5	52,4	62,2	16,0	15,6	26,2	22,8	241,3	249,2	100%	100%

Tabellen redovisar utbetalade medel för olika insatser och objekttyper för år 2007-2008. Uppgifterna är hämtade från Källa

Anläggning och Landskap	Utbetalade medel %	
	2008	2007
Skyddsstatus (ett objekt kan ha flera skydd)		
Skydd enligt lag:		
Kulturresevat (MB)	10	9
Skydd enligt 2 kap KML – Fornminne	20	21
Skydd enligt 3 kap KML Byggnadsminne	36	31
Skydd enligt PBL	9	7
Övrigt	2	3
Förslag till skydd utreds	8	9
Saknar skydd enligt lag	15	20
Summa	100	100

Tabellen redovisar hur stor andel av utbetalade medel för "Anläggning" och "Landskap" som utbetalats till objekt med olika skyddsstatus. Ett objekt kan ha flera skydd. Uppgifterna är hämtade från Källa

Anläggning	Utbetalade medel %		
	2008	2007	2006
Huvudgrupp			
Hantverk, industri	21	18	21
Areella näringar	25	24	26
Slott/herrgårdar	12	16	15
Övrig bostadsbebyggelse	17	20	18
Offentlig bebyggelse	11	8	8
Kultur och föreningsliv	3	4	2
Övrigt	11	10	10
Summa	100	100	100

Tabellen redovisar hur stor andel av utbetalade medel för "Anläggning" som utbetalats till objekt inom olika huvudgrupper. Uppgifterna är hämtade från Källa

Insatserna har under 2008 liksom under tidigare år fokuserat på en helhetssyn där insatserna för att vårda bebyggelsen och/eller landskapet, bygga upp kunskap kring, informera om och tillgängliggöra varit samverkande faktorer för att bevara och utveckla kulturmiljöerna.

Länsstyrelserna har i ökad omfattning prioriterat de skyddade miljöerna. Under 2008 beslutades det om sex nya kulturresevat, Åsnebyn och Vallby Sörgården i Västra Götalands län, Väsbo fåbodar i Gävleborgs län, Gallejaur by i Norrbottens län, Bollaltebygget i Hallands län och Högarp i Jönköpings län. Därmed har 19 länsstyrelser hittills beslutat om sammanlagt 30 kulturresevat. Totalt har nästan 17 miljoner kronor utbetalats till redan bildade kulturresevat och knappt 3 miljoner till miljöer där kulturresevatfråga utreds. Drygt 13 miljoner avser vård av mark och landskapselement, drygt 3 miljoner avser vård av bebyggelsen och nästan 3 miljoner avser olika informations- och tillgänglighetsinsatser. 1,5 miljoner har utbetalats för inträngsättning i Gallejaur i Norrbotten och 0,3 miljoner kronor till Högarp i Jönköpings län.

Totalt har nästan 33 miljoner kronor utbetalats för vård, information och tillgängliggörande av fornlämningar och ruiner.

Länsstyrelserna har i ökad omfattning prioriterat olika byggnadsminnen. Totalt har under 2008 nästan 63 miljoner kronor utbetalats till byggnadsminnen, 89 % avser olika vårdåtgärder. Minst 15 % av objekten har erhållit medel även under 2006-2007. På flera byggnadsminnen såsom Medevi brunn i Östergötland, Vallonbruken och Gröönso slott i Uppsala län, Tjolöholm i Hallands län och Wrams Gunnarstorp i Skåne finns långsiktiga åtaganden.

Världsarven kräver årligen stora resurser, totalt har cirka 7 miljoner kronor utbetalats under 2008.

För arkeologiska utredningar och undersökningar har totalt 4,7 miljoner kronor utbetalats och för olika arkeologiska informationsinsatser har 3,4 miljoner kronor utbetalats.

RAÄ har fördelat cirka 15 miljoner kronor till riktade kunskapsunderlag som länsstyrelserna utbetalat, se vidare under kunskapsunderlag. Vidare har RAÄ fördelat cirka 10 miljoner för särskilda satsningar.

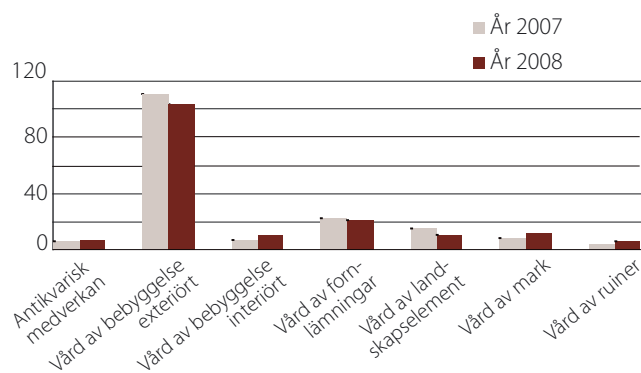
RAÄ konstaterar att mer än 60 % av anslaget utbetalats till insatser för de av 2 och 3 kap. KML samt miljöbalken skyddade miljöerna.

RAÄ bedömer att de insatser som genomförts har bidragit till uppfyllandet av kulturmiljövårdens verksamhetsmål. Många gånger har en insats bidragit till att uppnå fler av kulturmiljövårdens verksamhetsmål, varför nedanstående indelning endast är ett sätt att beskriva anslagets användning.

Ett försvarat och bevarat kulturarv

Det långsiktiga och kontinuerliga arbetet med vård av objekt och miljöer som är karaktäristiskt för respektive län fortsätter. Totalt har 170, 4 miljoner kronor utbetalats för olika vårdåtgärder.

Utbetalade medel för olika vårdåtgärder

Diagrammet redovisar utbetalade medel för olika vårdåtgärder år 2007 och 2008. Uppgifterna är hämtade från Källa.

Vård av bebyggelse, mark/landskapselement, fornlämningar, ruiner samt antikvarisk medverkan

De medel som länsstyrelserna beslutat om har till största delen utbetalats till vård av bebyggelse, totalt har 113,8 miljoner kronor utbetalats vilket motsvarar 67 % av alla vårdåtgärder. Länsstyrelserna har prioriterat värden av byggnadsminnesförklarade miljöer. Cirka 56 % av de medel som utbetalats till vård av bebyggelse avser landets byggnadsminnen.

I Örebro län har 2,2 miljoner kronor utbetalats till Stripa gruva som byggnadsminnesförklarades år 2007. Det ägande bolaget, "Vänföreningen Lindesbergs museum" och Lindesbergs kommun samarbetar. Utöver vårdarbetet har insatser gjorts för att på sikt utveckla området som såväl besöksmål som en plats för olika verksamheter. Erfarenheterna från restaureringen av betongkonstruktionen dokumenteras i en handbok som kommer att spridas till byggare, antikvarier och projektörer. I Karlskrona har 1,5 miljoner kronor utbetalats till Portalkran No 14 som är byggnadsminne och ett viktigt landmärke i staden. Kranen är idag en överloppsanläggning och belägen inom världsarvet. I Dalarna har en medeltida parlog restaurerats och byggnadsminnesförklarats, 0,7 miljoner kronor har utbetalats. Parlogen tillhör en av landets märkligaste medeltida timmerbyggnader.

Flera län har satsat på restaurering av lantbrukets och skärgårdens ekonomibygnader samt på olika industri-miljöer. Dessa kategorier saknar ofta formellt skydd men speglar länens kulturmiljöprofil.

I Stockholms län har man stöttat ett tiotal båthus och sjöbodar genom en särskild satsning. Privatpersoner, föreningar och stiftelser har ansökt om medel för restaurering, maximalt bidragsbelopp har varit 50 tkr per objekt. Länsstyrelsen redovisar att intresset för att restaurera denna byggnadskategori har väckts till liv tack vare insatsen. En del av satsningen har bestått i kunskaps spridning

och information om kulturhistoriskt intressanta båthus och sjöbodar.

För vård av mark och landskapselement har totalt 22,3 miljoner kronor utbetalats varav 11 miljoner till olika landskapselement. Landskapselement är i huvudsak rester av tidigare markanvändning. Länsstyrelserna har prioriterat vård av mark och landskapselement i befintliga kulturreservat och där fråga om kulturreservat väckts. Nästan 60 % av utbetalade medel avser kulturreservat. I övrigt har medel utbetalats till olika miljöer i kulturlandskapet och till parker och trädgårdar i anslutning till bebyggelse.

Länsstyrelserna har beslutat att utbetala 21,1 miljoner kronor för vård av fornlämningar.

Det övergripande målet är att vårda och visa ett representativt urval av fornlämningar som speglar länets förhistoriska utveckling i såväl nationellt, som regionalt och lokalt perspektiv. Vårdade fornlämningar väcker uppmärksamhet och intresse både hos lokalbefolkningen och tillfälliga besökare vilket medför större medvetenhet och aktsamhet om kulturarvet. Förvaltningen av fornlämningarna utgör på så sätt en viktig del av länsstyrelsens och andra aktörers arbete för miljömål, regional och lokal utveckling och turism. I Blekinge län har ett gravfält och ett bronsåldersröse röjts, båda är nu väl synliga utmed väg E22. På Gotland har Forse fornlämningsområde iordningställt. Forse är ett omfattande fornlämningsområde med husgrunder, gravfält, stensträngar, halv väg och bildstenar. Området ligger i anslutning till en konferensanläggning.

Länsstyrelserna har beslutat att utbetala 5,7 miljoner kronor för vård av ruiner vilket är nästan dubbelt så mycket som föregående år. Ruinvärden kräver stora insatser för att säkra de kulturhistoriska värden som de representerar, men också för att säkra dem som besöksmål. Murverken på flera ruiner har stora restaureringsbehov. 1,9 mkr har utbetalats till Stora Ryttene medeltida kyr-

koruin, en av Västmanlands mest kända och välbesökta ruiner. Ramundeboda klosterruin är genom sitt läge vid E 20 i Örebro län välbesökt, under 2008 har 1,7 miljoner kronor utbetalats.

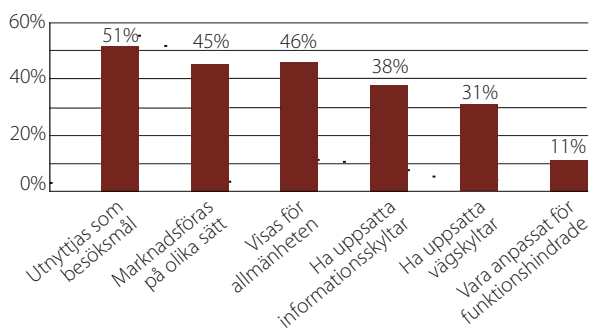
Länsstyrelserna har beslutat att utbetala drygt sju miljoner kronor för antikvarisk medverkan. Antikvarisk medverkan uppgår till cirka 7 % av vad som utbetalats för vård av bebyggelsen.

Genom antikvarisk medverkan har vårdprojekten följts upp utifrån en kulturhistorisk synvinkel vilket inneburit att projekten kvalitetssäkrats och att genomförda insatser dokumenterats så att kunskap bevarats för framtiden.

Effekter av vårdåtgärderna

Vårdåtgärderna har inneburit att kulturhistoriska värden bevarats och förutsättningar för en förbättrad livsmiljö och regional utveckling och tillväxt skapats. Insatserna har bidragit till att lyfta fram och tillgängliggöra flera kulturmiljöer, ofta i samverkan med andra aktörer.

Effekt av åtgärderna år 2008. Objektet kommer att i ökad omfattning direkt efter avslutade åtgärder eller inom ett år.

Diagrammet visar effekten av olika vårdåtgärder för år 2008. Andel utbetalade medel för avslutade Vårdärenden. För ett objekt kan flera effekter uppstå. Uppgifterna är hämtade från Källa.

De flesta vårdåtgärderna ger också effekter i form av ökad delaktighet, förståelse och ansvarstagande. De insatser som gjorts har lett till större kunskap om såväl traditionella hantverksmetoder som miljöernas historia. Länsstyrelserna redovisar att nästan 50 % av de medel som utbetalats till olika objekt inneburit att allmänheten erhållit en ökad kunskap om objektet. I många fall har enskilda fastighetsägares vårdåtgärder stor betydelse för att inspirera andra att vårda kulturmiljön vilket leder till ett varsamt brukande och bevarande av kulturmiljöerna. De vårdåtgärder som utförs dokumenteras och sprids till såväl ägare, entreprenörer och ibland också till universitet och högskolor och till andra län.

Ett hållbart samhälle med goda och stimulerande miljöer med kulturmiljöarbetet som en drivande kraft i omställningen

Kunskapsuppbyggnad

Olika kunskapsunderlag har tagits fram för att säkerställa ett långsiktigt bevarande men också för att kulturmiljövärden ska kunna tas tillvara i samhällsplaneringen. Totalt har 24,0 miljoner kronor utbetalats till kunskapsuppbyggande insatser. Av dessa avser cirka 15 miljoner kronor av RAÄ fördelade medel för kunskapsunderlag. RAÄ har fördelat 6 miljoner kronor till "Skog & historia" för att dels ta fram underlag för framtida kvalitetssäkringsbehov, dels fortsätta arbetet med kvalitetssäkring i fält.

1,7 miljoner kronor avser fornminnesinventering i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens fjällvärld och 1 miljon kronor avser kunskapsuppbyggnad om fjällens kultur- och naturvärden. Vidare har RAÄ fördelat 5,8 miljoner kronor för färdigställande av arkeologiska rapporter samt till projekten "Hållbar landskapsutveckling", "Åtvidabergs bergslag" och "Det medeltida Sverige".

I övrigt har länsstyrelserna utbetalat cirka 9 miljoner kronor för framtagande av vård- och underhållsplaner

samt underlag inför vård av olika objekt. Detta ökar kunskaperna hos fastighetsägarna och innebär en bättre framförhållning och prioritering avseende olika värdatgärder.

Särskilda satsningar

Sedan slutet av 2006 pågår en långsiktig kulturturistisk satsning i Bergslagen. Under 2008 har RAÄ fördelat 5 miljoner kronor, som ett led i en flerårig särskild satsning. Ett antal utvalda industrihistoriska miljöer, som tidsmässigt sträcker sig från början av 1000-talet fram till nutid, fungerar som Bergslagshistoriska centrum och utgör basen för folkbildning, turism samt förvaltning och utveckling av kulturarvet. Satsningen drivs med fokus på människors delaktighet och att kulturarvet ska vara en aktiv resurs i samhället. Bergslagssatsningen bidrar till ökad tillgänglighet, ökat besöksantal och att skapa bas för breddning av näringslivet. Satsningen är ett nationellt initiativ från RAÄ inspirerat av lokala aktörer i Bergslagen. Etapp 1 av satsningen har framgångsrikt genomförts under perioden 2007–2008. Etapp 2 pågår och finansieras med medel från Kmv-anslaget samt berörda regioner och EU. EU-finansiering sker via ett strukturfondsprojekt som löper mellan 2008–2011.

Till Skogens kulturarv har RAÄ fördelat 2,3 miljoner kronor till elva informations- och utvecklingsprojekt.

Kulturarvet en resurs för regional och lokal utveckling

Kulturmiljöområdet är efterfrågat i det regionala utvecklingsarbete som genomförs inom ramen för bland annat länens tillväxtprogram och EG:s strukturfonder. Projektet bidrar till att skapa attraktiva miljöer och därmed långsiktigt bidra till turism, inflyttning och näringslivsutveckling.

RAÄ:s bedömning är att kulturmiljövården arbetar aktivt med och är efterfrågad när det gäller samfinansiering för angelägna projekt. Samfinansiering sker med exempelvis kommuner, länsarbetsnämnder, arbetsför-

medlingar, regionalekonomiska medel, olika bolag och stiftelser samt EG:s strukturfonder. Dessutom står fastighetsägarna/brukarna för en del av finansieringen. Under 2007 har samfinansiering skett i cirka 50 % av ärendena. I dessa ärenden har andra aktörer bidragit med cirka 170 miljoner kronor varav EU-medel uppgår till nästan 5 miljoner kronor. Det innebär att medfinansieringen med EU-medel minskat med cirka 17 miljoner kronor jämfört med föregående år. Under 2007 utbetalades troligen de sista EU-medlen från programperioden 2000–2006, samtidigt som få beslut fattades i de nya programmen (perioden 2007–2013). I och med den nya programperioden har förutsättningarna för genomförandet av den regionala tillväxtpolitiken förändrats. RAÄ har under 2008 påbörjat ett arbete för att bland annat studera hur dessa nya förutsättningar påverkar möjligheten för medfinansiering mellan EU-medel och Kmv-medel.

Under året har de insatser som gjorts för att bevara och utveckla kulturhistoriskt värdefulla objekt och miljöer inneburit att ett stort antal arbetstillfällen skapats. Insatserna genererar dessutom ofta långsiktig sysselsättning efter det att insatsen avslutats eftersom miljöerna ofta används som besöksmål.

Miljömål

Miljömålsarbetets helhetssyn på landskapet genererar en stor efterfrågan på kulturmiljövårdens insatser och medverkan. RAÄ konstaterar att Kmv-anslaget har betydelse för att uppnå de regionala miljömålen men att Kmv-anslaget idag inte är dimensionerat för att täcka in den ökade bredd av åtgärder och insatser som de nationella miljömålen med respektive delmål inneburit för kulturmiljösektorn. Det är framförallt miljömålen "God bebyggd miljö" och "Ett rikt odlingslandskap" som uppnåtts genom de insatser som insatserna har bidragit till.

Allas förståelse, delaktighet och ansvarstagande för den egna kulturmiljön och nationell och internationell solidaritet och respekt inför olika gruppers kulturarv

Totalt har nästan 36 miljoner kronor utbetalats för olika insatser för att informera om och tillgängliggöra olika kulturmiljöer. Detta är en minskning med 5 miljoner kronor i jämförelse med föregående år, vilket framförallt är beroende av att det under 2007 utbetalades medel till olika projekt inom det ”Moderna samhällets kulturarv”. Länsstyrelserna har under 2008 utbetalat fyra miljoner kronor för att fysiskt tillgängliggöra olika miljöer, detta är en fördubbling i jämförelse med tidigare år. Till exempel så har Länsstyrelsen i Östergötland anlagt ramper och satt upp skyltar med blindskrift i två fornlämningsmiljöer. Under året har det producerats många foldrar, böcker, hemsidor som spritt kunskap om kulturarvet till olika målgrupper. Genom kurser, seminarier och nätverksträffar för förvaltare/ägare till olika kulturmiljöer har kunskap om äldre byggnadstekniker lärts ut och kompetensen höjts inom lagstiftning och praktisk förvaltning av äldre byggnader. Detta har inneburit en ökad förståelse för och delaktighet och ansvarstagande för kulturmiljön.

Samlad bedömning av myndighetsarbetet och samarbetet inom kulturmiljösektorn

Samverkan med andra sektorer

Myndighetsarbetet, i stor omfattning bedrivit i samverkan med andra aktörer, har haft effekten att kulturarvsperspektivet förändras i önskvärd riktning hos andra aktörer och att myndigheter arbetar mer samordnat. RAÄ anser att förutsättningarna därmed ökat för att kulturarvet och miljöns kulturvärden tas tillvara och utvecklas och att arbetet med kulturmiljöns bevarande och bruk vidareutvecklats. De ökade samverkansinsatserna har medfört dels ökad

efterfrågan på RAÄ:s medverkan i andra samhällsprocesser, dels att samverkansfrågorna blir alltmer betydande för kulturarvsområdet och vice versa. Detta gäller framförallt i arbetet med internationella frågor, det moderna samhällets kulturarv, miljömålsarbete med kulturmiljöövervakning, samhällsplanering, regional utveckling och tillväxt, rådgivning och information, energi- och transporter samt klimatfrågor.

Ramen för samverkan är främst myndigheternas respektive instruktioner och regleringsbrev. RAÄ har genom åren pekat på behoven av att förtydliga andra sektors sektorsansvar för kulturmiljön i sin verksamhet. Här finns fortfarande otydligheter vad gäller kulturmiljön som ett grundläggande miljövärde för en hållbar utveckling i enlighet med bl.a. de nationella miljömålen.

Viktiga ingångsvärden för RAÄ har varit att samverka i enlighet med det breddade miljöbegreppet (SOU 2000:52) och helhetssynen på landskapet (Europeiska Landskapskonventionen). RAÄ kan konstatera att ett framtida arbete, som alltmer utgår från det breddade miljöbegreppet och en helhetssyn på landskapet ställer höga och delvis nya krav på kompetens och flexibilitet när det gäller samverkan inom kulturmiljösektorn och med andra samhällsaktörer.

Samarbetet inom kulturmiljösektorn

Utvecklingen av samarbetet inom kulturmiljösektorn har fortsatt präglats av sektorns vidgade uppdrag genom bl.a. miljömålen och fokuserats på att ge vägledning och stöd för tillämpningen av sektorns egna styrmedel.

RAÄ bedömer att RAÄ:s insatser har bidragit till att länsstyrelsernas tillämpning av KML utvecklats mot större enhetlighet och effektivitet. RAÄ bedömer även att den samverkan och de särskilda satsningar som gjorts kring tillgänglighet innebär att sektorn vidgat sina synsätt och att fastighetsförvaltningen utvecklar bättre lösningar för att hantera tillgänglighetsfrågan.

RAÄ bedömer att länsstyrelsernas fördelning av Kmv-anslaget är strategisk och målinriktad. En förbättrad uppföljning bör komma till stånd. Kulturmiljövårdens samverkan med andra sektorer på länsstyrelserna och med olika kommuner i konkreta projekt har bidragit till att berörda aktörer har bättre kunskaper om värdet av historiska och humanistiska perspektiv och att de därmed har bättre förutsättningar att ta tillvara kulturvärden i sitt arbete. Samverkan innebär också att möjligheterna till samfinansiering förbättras. Insatserna har under 2008 liksom under tidigare år fokuserat på en helhetssyn där insatserna för att vårda bebyggelsen och/eller landskapet,

bygga upp kunskap kring, informera om och tillgängliggöra varit samverkande faktorer för att bevara och utveckla kulturmiljöerna.

Sektorsforskning

I sektorsforskningen har prioriterats projekt som befinner sig i mötet mellan kulturpolitiken, kulturmiljövårdens kunskapsuppbyggnad och de vetenskapliga disciplinerna. Samverkansformerna med forskare och praktiker samt med andra forskningsfinansiärer har utvecklats. Ökade satsningar har gjorts för att föra ut FoU-projektens resultat med nya metoder och kunskapsfält för kulturmiljöarbetet.

Arkeologisk uppdragsverksamhet

Mål

Målet är att den arkeologiska uppdragsverksamheten vid Riksantikvarieämbetet skall vara förebildlig i fråga om antikvarisk och vetenskaplig kvalitet, relevans och kostnadseffektivitet.

Åtterrapporering

Riksantikvarieämbetet skall redovisa de insatser som vidtagits för att utveckla Riksantikvarieämbetets arkeologiska uppdragsverksamhet samt resultaten av dessa åtgärder. Av redovisningen skall framgå vilka åtgärder som vidtagits för att förbättra servicen gentemot uppdragsbeställarna och för att öka tillgängligheten till undersökningsresultaten.

Inledning

Avdelningen för arkeologiska undersökningar (UV) har bidragit med nya forskningsresultat och vidareutvecklat kontakterna med omvärlden. Årets insatser har bl.a. lett till att verksamheten har fått ett starkare genomslag inom universitetsutbildningen och till en ökad medvetenhet om arkeologins förmåga att ge historiska perspektiv på dagens samhällsutveckling. Verksamheten har även fått ett starkt genomslag internationellt, både inom det arkeologiska och inom det metodiskt-tekniska området.

UV har bl.a. påverkats av att förutsättningarna för den uppdragsarkeologiska verksamheten förändrats på grund av en ökad konkurrensutsättning. Myndighetens uppgradering av ekonomisystemet Agresso har medfört stora svårigheter för UV. Ekonomin har inte kunnat följas upp effektivt och påfrestningarna har medfört en extra belastning för hela verksamheten. UV:s chefer reserverar sig därför mot UV:s ekonomiska resultat.

För att hantera UV:s situation med bl.a. ett negativt ackumulerat ekonomiskt resultat krävs ett genomgripande utvecklingsarbete och ett nytt tydligt ställningsta-

gande om den framtida organisationens inriktning. För att UV ska få en stabil ekonomi och på sikt kunna öka sin lönsamhet har RAÄ bedrivit ett utvecklingsprojekt som tagit fram förslag till en framtida verksamhetsinriktning och organisation. I uppdraget har ingått att utarbeta förslag till en ny organisation som med hög kvalitet och kostnadseffektivitet långsiktigt klarar av en ökad konkurrensutsättning och som kan hantera de fluktuationer som finns i efterfrågan på uppdragsarkeologiska tjänster.

En förebildlig uppdragsarkeologi

Under året har UV genomfört både egna projekt och medverkat i olika projekt tillsammans med andra aktörer. Flera storskaliga undersökningsprojekt, som pågått under en längre tid, har färdigpublicerats och avslutats. Undersökningarna har resulterat i ett helt nytt kunskapsläge inom olika forskningsområden och har lett till ett aktivt kunskapsutbyte mellan olika intressenter. Intresset från utbildningssektorn har varit stort och UV-medarbetare har fungerat som föreläsare vid olika universitetsinstitutioner samt deltagit aktivt i nya utbildningssatsningar med anknytning till verksamheten. Satsningarna har bidragit till en ökad kännedom om det uppdragsarkeologiska systemet och till att de kunskaper som verksamheten genererat fått en ökad betydelse inom universitetsutbildningen.

Det omfattande Väst kustbaneprojektet (VKB) med tillhörande publikationer har avslutats samt det storskaliga projektet i anslutning till E4:an i Uppland och det stora Norrortsledsprojektet, där UV har varit huvudman för flera utförare. När det gäller VKB-projektet har den sista av projektets elva volymer publicerats. De berörda fornlämningarna mellan Helsingborg och Kävlinge hade en stor kronologisk spännvidd från paleolitikum till historisk tid och bestod av flera olika fornlämningstyper. De mest resurskrävande undersökningarna berörde stenål-

derslämningar. Den mesolitiska grav- och boplatsen vid Tägerup och det mellan- och neolitiska palissadkomplexet vid Dösjebro utgör några av de mest uppmärksammade platserna. Undersökningarna på dessa platser har bidragit till en ny bild av stenålderssamhället, vilket framstår som ett mycket välorganiserat samhälle där det inte var ovanligt med stora bosättningar. De omfattande arkeologiska utgrävningarna längs E4:an i Uppland har också varit mycket givande ur forskningssynvinkel. Den vetenskapliga bearbetningen av undersökningarna har sammanlagt resulterat i sex forskningsinriktade publikationer från projektet. Medarbetare från UV har fungerat som redaktörer för de tre sista publikationerna som har färdigställts under året. Projektet har på ett avgörande sätt bidragit till att öka kunskaperna om Upplands förhistoria, framförallt när det gäller den tidigare relativt utforskade stenåldersperioden i norra Uppland.

Flera välbevarade miljöer med stort arkeologiskt värde har undersökts. De arkeologiska undersökningarna vid Döserygg söder om Malmö i Skåne har avslutats efter två grävsäsonger. Resultaten är sensationella. Lämningar efter en drygt 5000 år gammal processionsväg som kantats av palissader och resta stenar har kunnat följas på en sträcka av 650 meter. På ömse sidor om vägen har resterna efter drygt tjugototal megalitgravar (dösar) undersökts. Platsen har omslutits av en våtmark i väster, i vilken fynd av offernedläggelser gjorts, främst lerkärl, flintyxor och flintskrapor. Platsen är unik då det är första gången som så många megalitgravar har påträffats på en plats och genom att en processionsväg av detta slag aldrig tidigare har undersökts i Skandinavien. Platsen har nyttjats som grav och samlingsplats i ca 1000 år under yngre stenålder. Därefter finns inga som helst aktivitetsspår förrän under yngre järnålder. Undersökningarna har rönt uppmärksamhet på flera olika sätt. En seminariegrävning med C-studenter från Kalmars högskola har genomförts och ett endags-

seminarium med studenter och doktorander från Lunds och Köpenhamns universitet. Medarbetare har också engagerats som föreläsare, bl.a. av Oldskriftselskabet i Köpenhamn. Undersökningarna har även fått ett starkt massmedialt och publikt genomslag, vilket har lett till att resultaten har nått ut till flera olika målgrupper.

Vid utgrävningar i samband med uppförandet av ett nytt församlingshem i anslutning till Lännas kyrka i Närke, vid väg 52 mellan Kumla och Vingåker, påträffades en förmodad stavkyrka från 1000-talet med en grav inuti byggnaden. Inom det aktuella undersökningsområdet hittades sammanlagt ett tjugotal tidigkristna gravar. I gravarna fanns även olika föremål. Fyndet röstades fram som årets händelse i Nerikes Allehanda i konkurrens med andra betydelsefulla händelser i Örebro län under året. En annan undersökning som rönt särskilt intresse är en överlagrad aktivitetsplats vid Grönån längs E45 mellan Älvängen och Lödöse. På platsen, som dateras till 300-talet, fanns på närmare två meters djup flera uppdragningsrännor för båtar samt ett omfattande inlagrat trämaterial i form av träremsor, båt detaljer och klivna plankor som tyder på hamn och varvsverksamhet under romersk järnålder.

UV:s egenutvecklade system för arkeologisk dokumentation och analys "Intrasis" har fått ytterligare spridning inom och utanför landet. Licenser har bl.a. sålts till intressenter i Norge och till English Heritage i England som har blivit en stor och viktig kund. UV:s arbete inom det geofysiska arkeologiska prospekteringsområdet har också varit framgångsrikt under året och det internationella samarbetet har fortskridit. Ett avtal har slutits med Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) med syftet att vidareutveckla den professionella användningen inom detta område i Norge. UV:s framträdande roll inom dessa områden har därmed stärkts.

Under hösten har medarbetare från UV deltagit som föreläsare vid en nyinrättad masterkurs i arkeologisk praktik och teori vid institutionen för arkeologi och antikens kultur på Göteborgs universitet, som utformats i samarbete med UV. UV har även bidragit med föreläsningar på en kurs om fältarkeologi och landskapstolkning på avancerad nivå vid institutionen för arkeologi och antikens historia i Lund, på kursen "Stockholm före Stockholm" samt på en kurs om arkeologisk kulturminnesvård vid motsvarande institutioner på Stockholms och Uppsala universitet. Dessutom har doktorander från institutionen i Uppsala gjort studiebesök på UV:s geoarkeologiska laboratorium i Uppsala och föreläsningar har även hållits inom det arkeometallurgiska området vid det arkeologiska forskningslaboratoriet på Stockholms universitet.

Service till uppdragsgivarna

UV har även bidragit med specialinriktade insatser till uppdragsgivare. På uppdrag av länsstyrelsen har genomförts ett FoU-projekt med titeln "Projektet medeltida landsbygd i Stockholms län". Det övergripande syftet med projektet är att öka kunskapen om det arkeologiska källmaterialets potential när det gäller den medeltida landsbygdsbebyggelsen. Behovet av sammanställningar och mer övergripande analyser inom detta område är stort. Ett viktigt syfte har varit att utarbeta en strategi för att arkeologiskt kunna identifiera och karakterisera medeltida landsbygdsbebyggelse. Studien har bl.a. påvisat behovet av ett mer kritiskt förhållningssätt till äldre lantmäterikartor och faran i att på ett alltför ensidigt sätt applicera den bild av bebyggelsen som kartorna ger på tidigare förhållanden. Den har även visat på behovet av kombinationsstudier av olika material och på arkeologins förmåga att problematisera och utmana tolkningar baserade på det skriftliga källmaterialet. Projektet har resul-

terat i en ökad kunskap om hur medeltida lämningar ser ut och uppträder i landskapet och till en mer medveten användning av det äldre kartmaterialet. Studien har bl.a. fått konsekvenser för den antikvariska hanteringen och har lett till förändrade rutiner vid försök till lokalisering av denna typ av bebyggelse. Kunskaperna är även av betydelse vid bedömningar av ännu inte undersökta platsers kunskapsinnehåll och bevarandevärden i ett tidigt skede av planeringsprocessen. Studien har fått en positiv respons från kulturmiljösektorn och UV har fått ett liknande uppdrag från länsstyrelsen i Södermanlands län med benämningen "De obesuttnas bebyggelse", inriktat på en problematisering av de mer sentida torpen.

Behovet av tidiga planeringsinstrument inom kulturmiljösektorn har också tillgodosetts genom UV:s arkeologiska prospekteringsverksamhet. Georadarmätningar har genomförts inför kommande exploateringar i Norrköping och Kalmar. Syftet har bl.a. varit att försöka lokalisera redan utschaktade områden för att de arkeologiska undersökningarna istället ska kunna fokuseras på områden med största möjliga vetenskapliga potential. Den arkeologiska prospekteringsverksamheten har också utvecklats och tillämpats med framgång bl.a. på ödekyrkogården i Krokek och i närheten av Sankt Olofs kloster i Skänninge i Östergötland samt vid ärkebiskopsborgen i Åhus.

UV har även medverkat i och vunnit en öppen projekttävling om tätortsnära planeringsunderlag för natur- och kulturmiljövärden i Eskilstunaområdet som utlysts av länsstyrelsen i Södermanlands län. UV:s förslag utformades i samverkan med andra sakområden. Tävligen gick ut på att ta fram en modell för värdering av helhetsmiljöer med natur- och kulturvärden. Den förväntades resultera i ett planeringsunderlag med en gradering av natur- och kulturvärden för möjliggörande av mer medvetna framtida val avseende bevarandevärda miljöer. Insatser har även gjorts för att informera exploitörer om

den uppdragsarkeologiska verksamheten. En del av UV:s undersökningar har exempelvis presenterats i Vägverkets interna personaltidning. I anslutning till länsstyrelsernas lämplighetsbedömningar har även gjorts en mer övergripande sammanställning av UV:s verksamhet och olika kompetensområden.

Tillgängliga resultat

UV har även försökt att utveckla kommunikationen med omvärlden och göra resultaten från verksamheten tillgängliga på ett nytt och intresseväckande sätt. Samverkan har även skett med andra aktörer för att bl.a sätta in resultaten från uppdragsarkeologin i ett vidare historiskt perspektiv samt öka dess samhällliga betydelse och genomslagskraft. UV:s medverkan i boken "Döden som straff". Glömda gravar på Galgbacken" är ett exempel på detta. Här har UV samarbetat med Östergötlands länsmuseum med stöd från länsstyrelsen i Östergötland. I denna populärvetenskapliga publikation finns för första gången en sammanställning av autentiska spår efter avrättningar från 1300- till 1600-talet. Den arkeologiska undersökningen av Kvarnbacken i Vadstena utgör en viktig utgångspunkt. Denna undersökning är den hitintills mest omfattande utgrävningen av en galg- och begravningsplats för avrättade. För att vidga perspektiven på en och samma företeelse medverkar både en arkeolog, en osteolog och en historiker i boken. Boken har fått en mycket positiv respons. I anslutning till projektet har även gjorts en utställning på Östergötlands länsmuseum i samverkan med Amnesty International. Syftet har varit att ge historiska perspektiv på dödsstraffet och diskussionen om mänskliga rättigheter. Andra exempel på en bred samverkan mellan olika aktörer och discipliner i förmedlingsfasen är boken "Hem till Jarlabanke. Jord, makt och evigt liv i östra Mälardalen under järnålder och medeltid" samt

ytterligare en skrift i serien "Uppdrag arkeologi. Stockholms län under dina fötter". I den förstnämnda boken är de flesta författarna arkeologer, men även kulturgeografer, kvartärgeologer och religionsvetare bidrar med texter. Bokens fokus ligger på de nya kunskaper som framkommit vid de arkeologiska undersökningarna inför byggandet av Norrortsleden. Därtill kan nämnas boken "Makten och heligheten" som behandlar Ystads medeltida historia och utgör en del av det Skånska museinätverket "Skånska städer". Den har producerats inför en utställning med samma namn. UV har även medverkat med arkeologisk och teknisk-metodisk expertis i Historiska Museets uppmärksammade utgrävningsprojekt "Jakten på den försvunna staden" på södra Djurgården i Stockholm. I samband med denna utgrävning, som var inriktad på att undersöka spåren efter den Allmänna Konst- och Industriutställningen på Lejonslätten år 1897, fick UV möjlighet att testa ny kommunikationsteknik som utvecklats i samarbete med forskare från KTH.

Årets mest uppmärksammade undersökningar är dock de som genomförts i anslutning till upptäckten av två silverskatter. Det är framförallt den stora silverskatten som påträffades i samband med undersökningar vid Sundveda, mellan Sigtuna och Märsta, som tilldragit sig ett enormt intresse både inom och utanför landet. Mynten bedöms vara från tiden 500-840 efter Kristus och bör ha blivit nerlagda i jorden omkring år 850. Informationen om det sensationella fyndet spreds snabbt till olika världsdelar via de stora engelsktalande nyhetsbyråerna och via nätet. På grund av fyndets storlek och speciella sammansättning, med mynt från bl.a. Bagdad och Damaskus, har även intresset från arabvärlden varit stort. Fyndet har lyfts fram som ett exempel på mångkulturella kontakter under denna period. Silverskatten har även presenterats för en bredare publik på specialutställningen "Det orientalska silvret" på Sigtuna museum. Skatten från norra

Nöbbelev, strax utanför Lund i Skåne fick också ett stort genomslag, både i nationell och internationell press och i TV. Skatten som är från senare delen av 1200-talet är på många sätt unik, både till storlek och sammansättning. Den består bl.a. av mycket ovanliga mynt (biskopspräglade) från Tyskland och Nederländerna. För att möta det stora intresset och nå ut till flera målgrupper producerade UV för första gången en web-film med utgångspunkt i undersökningen av skattplatsen. Filmen lades ut på UV:s externa hemsida och på YouTube.

För att nå ut med UV:s produktion har avdelningen medverkat med en egen monter på årets Bok- och bib-

lioteksmässa i Göteborg. Liksom föregående år har medarbetare på UV varit med och anordnat både forskningsinriktade och mer publika seminarier samt bidragit med föredrag i olika sammanhang. Som exempel kan nämnas seminarieserien "Mitt i medeltiden. Människor, kyrkor och tro", som anordnats i samverkan med Banverket och Mjölby kommun, stenåldersseminariet BO 08 med rubriken "Status och Perspektiv" och seminariet "Fokus på Vreta kloster" som anordnats tillsammans med Statens historiska museum och Föreningen Klosterliv i Vreta. Vid årets möte medverkade även internationellt erkända forskare.

Kommunikation

Mål

Målet är att allas förståelse för, delaktighet i och ansvarstagande för kulturarvet ska öka och att tillgängligheten till och användningen av information om kulturmiljövärdena skall förbättras.

Återrapportering

Riksantikvarieämbetet ska redovisa vilka insatser som har gjorts för att öka allas förståelse för, delaktighet i samt ansvarstagande för kulturarvet. Redovisningen skall även visa vad som gjorts för att tillgängliggöra kulturarvet genom utveckling av tjänster baserade på olika informationssystem samt vilka insatser som gjorts för att utveckla Riksantikvarieämbetets egna besöksmål.

Informationssystem och e-tjänster

För att underlätta åtkomsten av kulturarvsinformation tillhandahåller RAÄ flera e-tjänster. Målet med RAÄ:s e-tjänster är att kulturmiljöinformation ska finnas tillgänglig via Internet och vara anpassad efter olika användargrupperns behov. E-tjänsterna ska stödja det professionella kulturarvsarbetet, men också inbjuda till medborgarnas delaktighet i kulturarvsarbetet genom att göra det lätt att söka, förstå, ladda hem och tillföra kulturmiljöinformation. Basen för e-tjänsterna är de informationssystem och databaser som RAÄ utvecklat.

Efterfrågan och kraven på interaktiva e-tjänster har fortsatt att öka. Kulturarvssektorn behöver samverka än mer med näringsliv, organisationer och enskilda för att nå målen för verksamheten. Det allt mer öppna "informationslandskapet" ställer nya krav på RAÄ:s sätt att arbeta med information och kommunikation för att nå delaktighet och dialog. Kulturarvsinformation måste göras mer tillgänglig för att kunna fungera i en bredare uppsättning tillämpningar, som riktas till fler och nya användare. Utveckling för att knyta samman egen och andras information har fortsatt.

K-samsök

RAÄ har under året fokuserat verksamhetsutvecklingen inom webbområdet till projekt "K-samsök, en infrastruktur för digital kulturarvsinformation". Projektet är ett resultat av samverkan inom ABM-området med Museikoordinatoren, RAÄ, Statens historiska museer, Västarvet, Kungliga biblioteket och Riksarkivet i spetsen. Med stöd av centralmuseer och systemägare har grundfunktionaliteten i K-samsök utvecklats. Arbetet har samordnat resurser på ett sätt som aldrig tidigare skett inom museiområdet. Utvecklingen kommer att fortsätta under 2009 och 2010 och bilda fundament för en mer omfattande, mångsidig och effektiv tillämpningsutveckling som gör kulturarvsinformation mer synlig i samhället.

RAÄ har under året undersökt de juridiska och verksamhetsmässiga förutsättningar för samskapande och konkret samverkan med näringslivet inom ramen för webb 2.0-tjänster och former för OPS (offentlig-privat samverkan).

Informationssystemen integreras

Under året har RAÄ i samverkan med den regionala kulturmiljövården och centrala myndigheter tillfört ny information om ca 40 000 fornlämningar och byggnader i systemen. Totalt finns nu kulturhistorisk information om 1,7 miljoner forn- och kulturlämningar, ca 70 000 byggnader, ca 80 000 fotografier samt ca 250 000 historiska kartor tillgängliga över Internet.

Det sammanlagda antalet besök i systemet för fornminnesinformation (FMIS), bebyggelseregistret (BBR) och Kulturmiljöbild har ökat med 102 % jämfört med 2007.

Fornsök

RAÄ har i samverkan med Statens maritima museer och Sjöfartsverket integrerat fornminnesinformationssystemet (FMIS) med SjöMIS som innehåller information om kulturhistoriska lämningar under vatten. Därmed finns all fornminnesinformation samlad i ett system.

Informationen i det integrerade FMIS och SjöMIS är tillgänglig via de professionella söksystemen och genom den öppna e-tjänsten Fornsök (www.fornsok.se) som vidareutvecklats under året. Informationen i Fornsök presenteras i ett nytt grafiskt gränssnitt där kartan står i centrum. Den nya kartlösningen är detaljerad och utvecklad med höga krav på användbarhet. Fornsök är ett kraftfullt verktyg för alla som arbetar med planering, miljövård och tillsyn av kulturarvet. Med den nya tjänsten kommer även Kustbevakningen, Sjöpolisen, räddningstjänsterna, länsstyrelserna och de maritima museerna enklare och mer effektivt kunna bedriva sitt arbete. Den nya tjänsten är också öppen för allmänheten.

En jämförelse mellan den gamla publika tjänsten och den nya visar på en ökad användning. Under augusti, oktober och november 2008 var besöksantalet 114-130 % högre än samma månader 2007. Tiden som besökarna använder

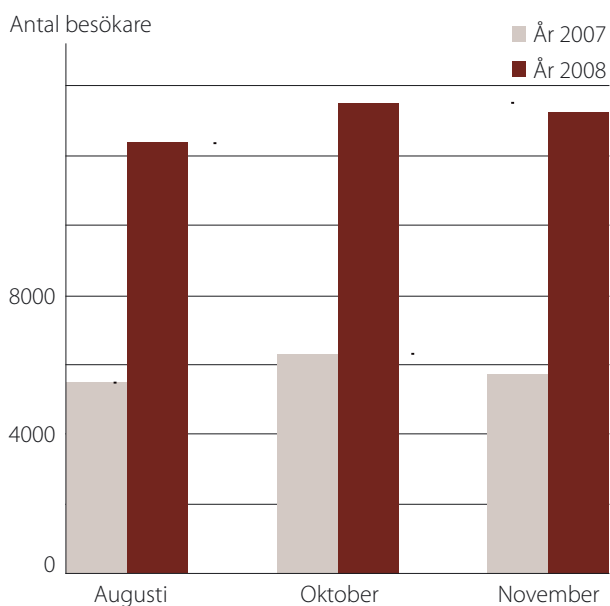
Fornsök vid varje tillfälle visade sig vid samma jämförelse ha ökat mellan 60 och 90 %.

Bebyggelseregistret

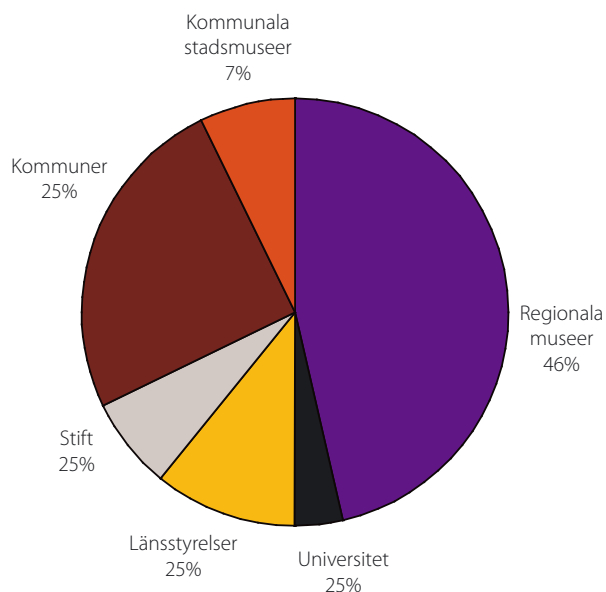
För att effektivisera och rationalisera RAÄ:s driftsmiljö samt förbättra e-tjänsten Bebyggelseregistret har RAÄ under 2008 ersatt det äldre systemet med ett helt nyutvecklat (www.raa.se/bebyggelseregistret). RAÄ kan idag erbjuda användarna effektivare registreringsverktyg och ett mer användarvänligt sökgränssnitt. Utvecklingsarbetet fortsätter och fullt utbyggt med ett fungerande kartstöd kommer tjänsten att finnas tillgänglig 2009.

Antalet registerförande organisationer i december 2008 fördelade sig enligt diagrammet nedan. Diagrammet visar hur ansvaret för registrering och kvalitetssäkring är fördelat. Under året har andelen kommuner, som gått in som registerförare, ökat från fyra till sju kommuner.

Användning av "gamla" respektive "nya" Fornsök

Bebyggelseregistret – Antalet registerförande organisationer i december 2008.

Kulturmiljösök

Kulturmiljösök, RAÄ:s samsökningstjänst, har vidareutvecklats och har nu inbyggd interaktiv kartfunktionalitet. Användaren kan nu t.ex. få sökresultaten presenterade på karta eller söka direkt via kartan.

Samsök – elektroniska biblioteksresurser

Allt fler publikationer finns i elektronisk form, en del t.o.m. endast i elektronisk form. Biblioteket prenumererar på ett femtiotal elektroniska tidskrifter och ett tiotal databaser, som innehåller tusentals elektroniska tidskrifter. Statistik från de senaste åren visar att användningen av de elektroniska resurserna fortfarande är låg. För att underlätta tillgången och sökandet i de elektroniska resurserna har biblioteket beslutat att använda Samsök. Samsök är ett samsökningsverktyg som utvecklats, som ett samverkansprojekt mellan ett fyrtiotal svenska bibliotek under ledning av Kungl. Biblioteket, för att ge en samlad och förenklad tillgång till de elektroniska resurserna. Under 2008 har bibliotekets elektroniska resurser registrerats i Samsök, en användarhandledning har utarbetats och lokala anpassningar har gjorts. I början av 2009 kommer bibliotekets användare att få tillgång till Samsök.

Europeana

RAÄ har levererat ett urval av äldre bilder i samlingarna till den av EU-kommissionen beställda prototypen till europeisk ABM-portal, Europeana. När en besökare klickar sig vidare på sökt information i Europeana leds besökaren vidare till den webbplats där originalinformationen lagras. Under några få dagar i november genererades på detta sätt lika många träffar i RAÄ:s bilddatabas, Kulturmiljöbild, som under en tidigare normal månad. RAÄ:s databaser har utvecklats med sikte på svenskspråkiga användare. Internationaliseringen, i form av t.ex. Europeana ställer ökande krav på att information är till-

gänglig för en större krets. RAÄ kommer att fortsätta att arbeta efter strategin att RAÄ:s information ska finnas på andras, större och mer välbesökta webbplatser, i Sverige och i världen.

Digitalisering

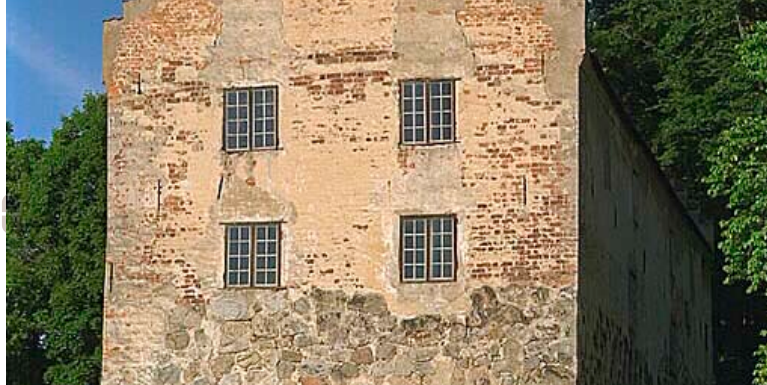
Även under 2008 har RAÄ med stöd av arbetsmarknadsprojektet Access kunnat fortsätta att digitalisera och tillgängliggöra strategiskt viktiga delar av RAÄ:s samlingar. Fokus har legat på digitalisering, ordnande och registrering av arkivförteckningar, kyrkomaterial, kartor, ritningar och byggnadsminnen. Effekten är att såväl professionellt verksamma som allmänheten via webben fått väsentligt ökad tillgång till värdefull information.

Utbildningar

Ett viktigt led i RAÄ:s strävan att öka allas förståelse, delaktighet och ansvarstagande för den egna kulturmiljön är kurser för användarna av e-tjänsterna. Under året har RAÄ anordnat ett stort antal kurser och utbildningar, dels i användning av de olika verktygen i e-tjänsterna, dels i metoder och arbetssätt för digital bearbetning och analys av informationen. Målgrupperna är framför allt skogsvårdsstyrelser, museer, länsstyrelser, stift, kommuner och RAÄ:s personal.

Bokförsäljning, lager och distribution

Försäljningen av böcker och rapporter har minskat på grund av färre tryckta titlar och minskad marknadsföring. Under året har tjänsten för lagerhantering och distribution handlats upp med minskade kostnader och bättre effektivitet som följd.

Kommunikationsinsatser

Evenemang

Kulturhusens dag, European Heritage Day, och Arkeologidagen är värdefulla tillfällen att öka allmänhetens förståelse för och möjligheter till delaktighet i kulturarvet genom att kulturmiljöer, landskap och byggnader öppnas upp och historierna kring dem berättas.

Arkeologidagen genomfördes med ett trettiotal evenemang på olika håll i landet. Det bjöds på arkeologiska undersökningar, guidade rundturer och utställningar. Arkeologidagen arrangeras varje år på initiativ av RAÄ som fungerar som central samordnare. Den uppskattade totala besöksiffran var ca 8 200.

Kulturhusens dag, hade temat ”Smaka på husen – rum för framställning, tillredning eller utskänkning av mat och dryck”. RAÄ är huvudarrangör av Kulturhusens dag. Ca 25 000 besökare kom till de 200 kulturhistoriska byggnader och anläggningar runt om i landet som deltog.

Informationsarbete

Sveriges plats i Världsarvskommittén har inneburit ökad efterfrågan på information om världsarven i Sverige och RAÄ:s arbete. Detta har bl.a. tillgodosetts genom att ta fram foldrar och utökad information på RAÄ:s webbplats i samarbete med berörda myndigheter och departement.

En viktig del av informationsarbetet har gällt omlokaliseringen av vissa delar av verksamheten till Visby. Bl.a. har man kunnat följa uppbyggandet av huset i Visby, flyttningen och slutligen invigningen av huset på RAÄ:s webbplats och blogg.

Omvärldsbevakning

RAÄ:s omvärldsbevakningsverktyg har förbättrats. I mitten av december 2008 hade omvärldsportalens redaktörer kategoriserat och publicerat ca 23 000 autoinsamlade omvärlds-

nyheter och ca 950 artikelbidrag. Gensvaret inom RAÄ visar att systematisk omvärldsbevakning är en efterfrågad och uppskattad tjänst. Den fortsatta effektiviseringen av den systematiska omvärldsbevakningen har resulterat i drygt 30 % fler omvärldsartiklar (per månad) jämfört med 2007.

RAÄ:s besöksmål

Under året påbörjades en utredning om det framtida huvudmannskapet för RAÄ:s fastigheter och besöksmål. Arbetet med besöksmålen har fokuserats på att utveckla samtal med regionala och lokala parter för att finna former för den framtida publika verksamheten.

Ett femårigt hyresavtal har tecknats med Strömma Turism & Sjöfart AB och företaget bedriver nu den publika verksamheten på Björkö, Ångholmen (museum, rekonstruktioner, visningar i fornlämningsområdet, restaurang och gästhamn), där Birka är beläget. Genom förvaltningsrådet för världsarvet Birka och Hovgården har RAÄ tagit fram ett handlingsprogram för Hovgårdsområdet i syfte att öka tillgängligheten till området i samverkan med Ekerö kommun och länsstyrelsen.

Samarbets- och/eller hyresavtal har även ingåtts med Kalmar länsmuseum som bedriver den publika verksamheten vid Eketorps borg, med privat entreprenör vid Kiviksgraven, med Ystads kommun som svarar för publik verksamhet vid Ales stenar samt med föreningen Mälsåkers framtid som arbetar med att utveckla visnings- och programverksamhet på Mälsåkers slott.

Hemsidornas information om platser att besöka har uppdaterats och aktualiserats och ny informationsskyltning har genomförts vid Ales stenar. Utställningen vid Rökstenen i Östergötland har förnyats upp och samtal pågår med Ödeshögs kommun om framtida utökad engagemang i Alvastraområdet.

I syfte att finna former för utökad och fördjupad kommunikation med allmänheten kring kulturhistoriska platser genomfördes det tredje och avslutande seminariet i serien "Kunskapen och publiken". En rapport trycktes under året och har publicerats som PDF-fil på webben.

Vid Glimmingehus har året fokuserat på tillgänglighetsfrågorna och på att nå ut till nya målgrupper, där framför allt ungdomar prioriterats. En mycket välbesökt filmfestival med klassisk skräckfilm som tema har arrangerats. Ett nytt koncept på gästbud med mat, underhållning och kulturhistoria som tema har prövats med stor framgång. Nya samarbeten har initierats med lokala och regionala föreningar medan samtal med Region Skåne har fortgått om Glimmingehus framtida förvaltning och utveckling.

I Gamla Uppsala har ett antal informationstavlor om området unika torrmarksflora och förekomst av insekter satts upp i samverkan med miljöenheten på länsstyrelsen i Uppsala som ett led i att bredda den publika informationen om Gamla Uppsala högar. Museet har i samarbete med läns museet, Museum Gustavianum och Uppsala tourism lanserat projektet "Vikingar med förfäder" som erbjudit allmänheten möjligheter till exkursioner och guidade visningar i kulturmiljöerna. I samarbete med Konstfack har förslag till ljus- och ljud och konstinstallationer på fornlämningsområdet tagits fram.

Både i Glimmingehus och i Gamla Uppsala har man under året prövat att genom särskilda arrangemang under höst och vår förlänga besöks säsongen. På Glimmingehus har konsthantverksutställningar ägt rum tidig vår och sen höst och under Allhelgonahelgen erbjuds allmänheten att delta i ett antal sägenvandringar i borgen. I Uppsala har man arrangerat särskilda veckor med rabatterade entrépriser för mor- och farföräldrar med barnbarn.

På Glimmingehus har skolorna under året erbjudits fem olika programteman samt möjligheten att vandra i

borgen på egen hand med hjälp av en lärarhandledning som även kan användas på skolorna för att förbereda eleverna inför besöket. Exempel på nya skolprogram som tagits fram under året är "Historiejakt på Glimmingehus", "På vandring genom 1600-talets Glimmingehus" och "Mat och kläder – hushållning i äldre tider". Vidare har man fortsatt att erbjuda övernattningsläger för skolorna, vilket varit mycket efterfrågat och populärt. Under högsäsong har en särskild barnpedagog dagligen lett aktiviteter för besökande barn i borgen, bl.a. växtfärgning, smide och skinnberedning.

Vid världsarvet Birka-Hovgården har en digital kunskapspresentation som vänder sig brett till både barn, ungdomar och vuxna lanserats via de publika datorerna i Birkamuseet. Samarbetet med Munsö skola i Ekerö kommun har intensifierats och skolans elever har engagerats i världsarvet Birka-Hovgården för att medverka till utformningen av utställningen för säsongen 2009 i Birkamuseet.

Vid Gamla Uppsala museum har särskilda barn- och ungdomssatsningar presenterats framförallt vid skolloven. Bl.a. har man arrangerat spökvandringar, tipspromenader och barnkalas. Rabatterad entréavgift under valda veckor för pensionärer med barnbarn har prövats och slagit väl ut. I museets publika datorer har en första version av den digitala multimedieprodukten "Vikingaresan", som framtagits av RAÄ under året, varit flitigt använd i museets entré. Vikingaresan möjliggör på ett lekfullt och kunskapsinriktat sätt digitala besök på ett antal platser i Norden med anknytning till Gamla Uppsala. Produkten vänder sig framförallt till 10–12 åringar. Den skolpedagogiska verksamheten har erbjudit fyra olika visningsteman för elever från förskola till gymnasium. En prioriterad målgrupp har varit nysvenska barn framförallt i de lägre årskullarna. Inom projektet Kulturmiljö och skola har tre lärarhandledningar gjorts för grundskolans olika stadier.

Handledningarna finns tillgängliga som pdf-filer på RAÄ:s hemsida samt delas ut till lärare vid skolbesöken.

Under 2008 har ca 7000 skolelever i olika åldrar från förskola till gymnasium besökt Glimmingehus. Av dessa har ca 20 % besökt borgen på egen hand tillsammans med sina lärare och övriga tagit del av det utbud av de olika skolprogram och aktiviteter som erbjuds. Motsvarande

siffra för besökande skolelever i Gamla Uppsala uppgår till ca 1300 elever.

Tabellen anger antal besökare på RAÄ:s fastigheter där besöksstatistik förs. Observera att siffrorna för Birka/Hovgården (2004 – 2007), Gamla Uppsala museum och Glimmingehus endast anger antalet betalande besökare i museerna.

Besöksstatistik	2008	2007	2006	2005	2004
Glimminge hus	54 781	57 947	52 583	55 381	62 686
Birka och Hovgården	* 42 000	42 250	42 025	40 043	44 286
Gamla Uppsala museum	22 747	21 174	20 513	23 004	21 530
Mälsäkers slott	4 320	6 848	5 519	1 217	1 408
Kungagraven i Kivik	35 000	32 000	43 184	43 637	39 621

* Uppgiften lämnad av Strömma kanalbolag som driver verksamheten fr o m säsongen 2008.

Vård

Mål

Målet är att RAÄ ska utveckla kunskaper och metoder för förvaltning och vård av kulturarvet samt samordna kunskapsutvecklingen inom verksamhetsgrenen. RAÄ ska verka för en god vård och förvaltning av föremål, byggnader och anläggningar, fornlämningar samt landskap genom aktiva insatser.

Återrapportering

Riksantikvarieämbetet ska redovisa vilka insatser som gjorts för att uppnå målet samt resultatet av detta arbete.

Metod- och kunskapsutveckling

Ett antal projekt för att utveckla kunskaper och metoder inom vården av kulturarvet har genomförts. Arbetet har bl.a. skett inom projektet "Morgondagens kulturobjekt", som handlar om hur moderna material som t ex plaster åldras eller bryts ner och hur olika plastmaterial kan skyddas och bevaras för framtiden genom olika konserveringsmetoder. Arbetet har initierats av och utförts i samarbete med museer som har stora problem kring detta material i sina samlingar. Genom projektet har kunskapen och medvetenheten om förutsättningarna för bevarande av plastmaterial ökat.

Projektet "Arkeologiskt alunbehandlat trä", som belyser problem och möjliga tillvägagångssätt för omkonservering av trämaterial konserverat med en äldre metod med alun, har presenterats internationellt. Metoden tillämpades frekvent på vattendränkt trä fram till mitten av 1900-talet och den samlade konserveringsvärlden står inför ett stort problem med omkonservering av materialet. Projektet i sin helhet kommer att bidra med viktiga resultat och lösningar för den problematiken. En delrapport under året gav internationella kontakter och väckte intresse för den kommande slutrapporten.

Publikationen "Veneziansk sidendamast", som redovisar mönster över liturgiska textilier av siden formgivna

av svenska 1900-talskonstnärer och vävda i Venedig, har getts ut. Verket är av uppslagskaraktär och kommer att bidra till snabbare antikvariska bedömningar av kyrkotextil i forskningssammanhang, vid inventeringar och konserveringsarbeten. Publikationen har fått stor positiv publicitet och spridning i landet.

En webbaserad publikation, "Handbok i katastrofberedskap och restvärdesräddning" har utgivits. Boken ger råd och stöd i det förebyggande arbetet mot bränder i exempelvis kyrkor och vattenskador på arkivsamlingar. Spridning av handboken via RAÄ:s hemsida har redan, och kommer framöver, att ge ett bra stöd för arbetet med att förhindra brand och andra katastrofsituationer inom landets museer, kyrkliga församlingar och hos andra kulturarvsförvaltare. Långsiktigt ska detta leda till minskade förluster av kulturarv likväl som minskade kostnader för sanering, konservering och återuppgygnad.

Inom ramen för FoU-projektet "Svensk orgelforskning och kulturmiljövårdens behov" har en dokumentationsteknik för orglar utvecklats. Metoden har tillämpats och resulterat i en rekonstruktion av en befintlig 1700-talsorgel i Vilnius. Orgeln ingår i The Eastman Rochester Organ Initiative (EROI), New York, och invigdes i samband med en internationell orgelforskningskonferens. Utvecklandet av metoden har varit förutsättningen för rekonstruktionen som i sin tur bekräftat alternativt ifrågasatt kunskap om konstruktionsteknik och ljudbild hos orgeltypen.

Under 1990-talet genomfördes en rad magasinsinventeringar av Riksantikvarieämbetet runt om i Sverige. En uppföljning av en av dessa inventeringar har genomförts på uppdrag av ett Statens maritima museer.

Samordning och kunskapsförmedling

RAÄ har deltagit i flertal nätverk, både internationella och nationella, för främjandet av kunskapsutbyte och kompetensutveckling. Kontakter med samverkanspartners som

universitet och högskolor sker löpande. RAÄ har en samordnande roll i Sverige för det europeiska standardiseringsarbetet "Preservation of Cultural Property CEN 346" och har deltagit i flera arbetsgrupper. RAÄ kan därigenom tydligt påverka utformning av standarder inom kulturarvsförvaltningen i Europa.

Ett seminarium har arrangerats i samarbete med övriga deltagare i projektet "Morgondagens kulturobjekt". Föredrag har hållits inom landet, exempelvis vid Svenska kyrkans stiftsdagar i Skara stift och på olika universitet och högskolor samt i internationella sammanhang i USA och Indien. RAÄ har även bidragit med expertkompetens vid rekonstruktion av en kyrkoorgel i New York.

Ett nytt initiativ under året är utgivning av ett nyhetsbrev med aktuella händelser inom RAÄ riktat till aktörer, institutioner och myndigheter, inom kulturarvsförvaltningen. Nyhetsbrevet är ett första steg för en ökad dialog med användarna för vår verksamhet och har rönt positivt intresse.

Vård och förvaltning

Ett program för förvaltning av kulturlandskapet och i första hand kulturresevat har påbörjats. Målet är att dels inventera, sammanställa och tillgängliggöra befintligt material om kulturresevat och därefter utveckla förvaltning, bruk och tillgänglighet.

RAÄ har med expertkompetens på uppdrag av Utrikesdepartementet och i samarbete med Statens konstråd och Moderna museet tagit fram program för hantering av konst och interiörer, bl.a. ett stort draperi i Markeliussalen, skänkta av svenska staten till FN-högkvarteret i New York. På uppdrag av bl.a. Statens fastighetsverk har ett antal antikvarisk-tekniska kontrolluppdrag och expertutlåtanden utförts. Konserveringsuppdrag har även utförts, i första hand för Svenska kyrkan och arkeologiföretag.

Objekt som tidigare inkommit till Riksantikvarieämbetet för antikvarisk bedömning, konservering eller som forskningsmaterial har återbördats till sina ägare alternativt har andra lämpliga förvaltare utsetts. Ett exempel är den så kallade Ytterjärnatapeten som nu är färdigkonserverad av RAÄ och överförd till Sörmlands museum i avvaktan på att Ytterjärna kyrka beslutar om hur den ska förvaras och visas i kyrkan.

På Utrikesdepartementets uppdrag har RAÄ genomfört en översyn av den fem år gamla kostnadsbedömningen gällande renoveringen av Svenska kyrkan i S:t Petersburg. RAÄ har även ställt samman ett förslag på hur det fortsatta projektarbetet och eventuell etappindelning av renoveringen kan genomföras.

Genom de ovan beskrivna insatserna har RAÄ bidragit till att förvaltningen av kulturarvet i landet har kunnat ske på ett kvalificerat sätt vilket gynnar ett bra bevarande av kulturarvet.

RAÄ:s fastigheter

Under 2008 har verksamheten inriktats på att utreda förutsättningarna för en överföring av fastigheterna till annan statlig huvudman. Inga större utvecklingsinsatser har utförts på fastigheterna.

Arbetet med att överföra fastigheterna och den publika verksamheten till annan huvudman har påbörjats. RAÄ har deltagit i referens- och arbetsgrupper kopplade till SFV:s regeringsuppdrag att genomföra en översyn av vilka kulturfastigheter som staten ska äga och förvalta samt redovisa kostnader, ambitionsnivåer för bevarande och levandegörande för utvalda fastigheter.

En översyn av levandegörandepotentialen hos ett urval av RAÄ:s besöksmål har utretts och samtal har förts med regionala aktörer om utvecklat samarbete och tänkbara, framtida huvudmannaskap för den publika verksamheten.

Övriga mål och återrapporteringskrav

Lokalkostnader

RAÄ:s totala lokalkostnad uppgick till 51 986 tusen kronor.
Fördelning enligt nedanstående tabell.

Fördelning	tkr
Kontorslokaler (inkl. uppvärmning och el)	33 365
Magasin* (inkl. uppvärmning)	13 564
Publik verksamhet (uppvärmning och el, ingen lokalhyra)	645
Manuell och teknisk bevakning**	1 348
Kostnad för övrig skötsel av fastigheter***	3 064

* Även konserveringsateljéer och arkiv

** Varav 203 tkr bevakning/larm kostnad vid publik verksamhet

*** Varav 2 620 tkr kostnad vid publik verksamhet

Fördelning av hyreskostnaderna på RAÄ:s olika hyresvärdar
enligt nedanstående tabell.

Fördelning	Procent
Statens fastighetsverk, Stockholm, Östermalm	59
Vasakronan, Stockholm, Östermalm	14
RBS Nordisk Renting	10
Ragn-Sell Fastighets AB, Stockholm, Örsberg	4
Cineasten AB, Lund	3
Klövern Ström AB, Linköping	3
Stigberget Fastighet AB, Mölndal	2
KB Centrumfastigheter, Örebro	2
Fastighets AB Dombron, Uppsala	2
Övriga	1

Omlokalisering

I och med inflyttningen i RAÄ:s lokaler i Visby den 1 oktober 2008 har uppdraget från regeringen den 2 juni 2005 att lokalisera delar av verksamheten till Gotland avslutats. Omlokaliseringen har även detta år liksom de två föregående åren haft konsekvenser för verksamheten och medarbetarna. Det har varit ett krävande år för både de som flyttat med och de som varit i omställning. En konsekvens av omlokaliseringen har varit att RAÄ inte fullt ut har kunnat leva upp till regeringens krav på en effektiv statsförvaltning, t.ex. försenades införandet av e-fakturering.

RAÄ:s del av huset i Visby har färdigställts, efterbesiktningar och slutbesiktning är genomförda och bygget är slutgodkänt. RAÄ har nu ändamålsenliga lokaler i form av moderna effektiva kontor och till verksamheten anpassade laboratorier. Det har funnits ett stort engagemang i arbetet med att förbereda inredning av lokalerna och med att förbereda flyttningen. Flyttningen av serverhallen var en komplex uppgift och ett par mindre störningar uppstod.

RAÄ:s serverhall nyttjar nu modernare teknik vilket bl.a. har medfört lägre elförbrukning.

I syfte att stimulera medarbetare att flytta med till Visby har RAÄ genomfört personalpolitiska åtgärder samt spridit information om bostäder, förskolor, skolor och arbetstillfällen för medflyttande. Efter flyttningen har teambuildande aktiviteter hållits för att bidra till goda förutsättningar för medarbetare och verksamhet. Hitills har RAÄ kunnat rekrytera den kompetens RAÄ behövt till Visby. Vid årsskiftet 2008/2009 arbetade drygt 80 medarbetare i Visby.

Av de medarbetare som avslutat sin omställning 2008 har ca $\frac{3}{4}$ funnit alternativ sysselsättning eller beviljats pensionsersättning. Under året har 14 medarbetare börjat sin omställning. Omställningsarbetet har bedrivits i nära samarbete med Omställningskommittén KOMOM och Trygghetsstiftelsen.

De delar av RAÄ som är placerade i Stockholm (utom UV) har under året flyttat in i de renoverade lokalerna i huvudbyggnaden och i Östra stallet i kvarteret Krubban.

Uppdrag

Miljömål

Övergripande ansvar för kulturmiljö

Arbetet har under året varit inriktat på att förtydliga RAÄ:s övergripande ansvar inom miljömålsystemet, som är att stötta och vägleda sektorsmyndigheter och målsvariga myndigheter i deras ansvar för kulturmiljö samt att bidra till en samlad bedömning av tillståndet för kulturmiljön genom kulturmiljöövervakning och miljömålsuppföljning. För att möta behovet av att konsekvensanalysera insatser för kulturmiljön inom miljömålssystemet har en metodhandledning tagits fram och distribuerats till samliga intressenter i landet.

Strategisk och långsiktig kulturmiljöövervakning

Arbetet har varit inriktat på att organisatoriskt implementera kulturmiljöövervakning som del av den samlade miljöövervakningen, ett arbete som försvåras av att RAÄ inte erhållit medel för verksamheten. Kulturmiljöövervakning som del av den samlade miljöövervakningen och det behov som föreligger regionalt av kulturmiljöövervakning kopplat till miljömålsuppföljningen avrapporteras till regeringen i en särskild rapport i samband med denna årsredovisning.

Kulturmiljöbokslut

Då RAÄ inte har resurser för kulturmiljöövervakning som en långsiktig och strategisk verksamhet har det under 2008 inte heller varit möjligt att göra bedömningar av tillståndet för kulturmiljön av den omfattningen att ett nytt kulturmiljöbokslut varit motiverat. Istället har skriften Kulturmiljöbokslut 2007 använts för att sprida kunskap om RAÄ:s verksamhet till olika intressenter och aktörer. Med utgångspunkt i Kulturmiljöbokslutet har ett samarbete startat med Statens historiska museum om museets kommande klimatutställning Rädda historien! Klimatet hotar det förflutna.

Miljömålsuppföljning

RAÄ har uppdaterat de indikatorer som finns i drift på Miljömålsportalen. Andra myndigheters indikatorer som följer upp för RAÄ relevanta aspekter har i samarbete med de indikatoransvariga kompletterats med fördjupningstexter. Arbete med förslag till indikatorer för kulturmiljön har pågått men försvåras av avsaknad av robusta data från kulturmiljöövervakning. RAÄ bedömer att kommunikationen av tillståndet för kulturmiljön inte är tillfredsställande.

Stöd och vägledning till kommuner och länsstyrelser i deras arbete med planeringsunderlag

RAÄ har, inom miljömålsarbetets ram, under året arbetat med kunskapsunderlag för hållbar landskapsutveckling och God bebyggd miljö. Projektet "Kulturmiljön som resurs i kommunal utveckling och planering" har avslutats. I slutrapporten beskrivs och analyseras översiktsplaner där kulturmiljön medvetet hanterats som en resurs. Den har lagts ut på RAÄ:s hemsida.

RAÄ har under året i deltagit i Nordiska ministerrådets projekt Communicating Heritage (Co-Herit) tillsammans med Riksantikvaren i Norge och Museiverket i Finland. Projektet har för RAÄ:s del innefattat att introducera den enkät- och intervjuteknik kopplad till fysisk planering som utarbetats av KTH inom ramen för FoU-projektet "Kulturmiljöns sociala och ekonomiska värden – metoder för utvecklade dialoger med medborgare och företag i den kommunala planeringen om kulturmiljön." Tre medborgarmöten har genomförts i Arboga, varav ett också var ett möte inom Co-Herit-projektet. Inom projektet har RAÄ även deltagit i arbetet med en vägledning för kulturmiljöanalysen DIVE, där vikten betonas av tvärssektoriell samverkan, medborgarmedverkan och intresseväckande förmedling. I anslutning till utvecklingsarbetet har översiktliga DIVE-analyser utarbetats för Arboga och Skansberget i Göteborg. En vägledning för DIVE

har utarbetats på norska och svenska under 2008. Under året har RAÄ också bidragit med stöd och råd i samband med arbetet med en DIVE-analys för Kiruna.

Erfarenheterna av arbetet med de olika aktiviteterna i uppdraget är att behovet av utvecklade metoder för medborgardialog och exempel som visar hur kulturmiljön kan användas på ett positivt sätt i kommunal översiktsplanering är stort. De har också visat att det saknas en systematisk vägledning för kulturhistoriska planeringsunderlag inför förändring.

Offentliga aktörers kompetens att bevara, förbättra och bruka bebyggelsens kulturhistoriska värden

RAÄ arrangerade i samråd med länsmuseet och länsstyrelsen i Norrbotten samt Kiruna kommun en konferens med titeln "Det byggda kulturarvet i framtidens Kiruna". Temat var kulturhistorisk värdering, konsekvensanalys och dokumentation. Med utgångspunkt i Kirunas planerade stadsomvandling hölls föreläsningar samt gjordes studiebesök och grupparbeten kring den speciella problematiken där samt de mera generella frågorna om kulturhistoriska värden och hur historien kan tas med när kulturmiljöer omvandlas. Den viktiga frågan om dokumentation togs också upp. Seminariet samlade 60 mycket engagerade deltagare inom olika yrkesgrupper från kommuner, länsstyrelser och läns museer från hela landet samt från LKAB och Svenska kyrkan. En rapport har utarbetats. Utvärderingsenkäten visar att deltagarna var mycket nöjda och ansåg sig ha stor nytta av seminariet i sitt fortsatta arbete. En del har spridit seminariets innehåll och budskap vidare på sina arbetsplatser. Seminariet har ökat kunskaper och kompetens hos offentliga aktörer inom arbetet med kulturhistoriskt värdefull bebyggelse samt har inspirerat till ytterligare kompetensutveckling inom området.

Jordbrukspolitiken

Uppföljningen av jordbrukspolitikens miljöeffekter avrapporteras löpande till Jordbruksdepartementet genom Jordbruksverket. Under 2008 har rapporten Miljöeffekter av slopad uttagsplikt (SJV 2008:13) överlämnats. RAÄ bedömer att effekten av det gemensamma regeringsuppdraget är att miljöeffekterna följs och utvärderas ur ett brett miljöperspektiv, vilket bidrar till en djupare förståelse för jordbrukspolitikens effekt på miljöns bruk och utveckling.

Ett strategiskt handlingsprogram för att stärka landsbygdens utvecklingskraft

Regeringskansliet har inte fört fram några förfrågningar om stöd från RAÄ. Dock har RAÄ lämnat tidigare återrapportering "Kultur, kulturarv och näringsliv i samverkan", det vill säga RAÄ:s förslag på hur företagande och entreprenörskap kan öka inom kulturområdet samt hur samarbetet med näringslivet ska förbättras som underlag till regeringskansliets arbete med Strategiskt handlingsprogram för att stärka landsbygdens utvecklingskraft.

Kompetensförsörjning

RAÄ:s verksamhet är mycket kunskapsintensiv och medarbetarna dess viktigaste tillgång. Förmågan att rekrytera, attrahera, utveckla, behålla och avveckla kompetens är avgörande för att uppnå verksamhetens mål. Nedan redovisas de åtgärder som vidtagits för att säkerställa att RAÄ har det antal medarbetare som behövs för att nå målen för verksamheten och att medarbetarna har rätt kompetens för detta.

Rekrytering

Chefsbemanningen har prioriterats och ett omsorgsfullt rekryteringsarbete har skett. Utbildning i rekryteringsprocessen har genomförts för alla chefer. Inför omlokaliseringen lyckades RAÄ behålla och rekrytera den kompetens som var nödvändig för att skapa förutsättningar för att kunna nå målen för verksamheten.

Ledareutveckling

Ett omfattande arbete för en myndighetsgemensam företagskultur har genomförts och har bl.a. inneburit att en

medarbetar- och ledarpolicy har skapats och tillämpas. Ett verktyg för chefer, i form av ett chefs- och medarbetarekontrakt, där de individuella målen tydliggörs och kopplas till individuella kompetensutvecklingsplaner, har tagits fram och börjat tillämpas.

Samverkansavtal

RAÄ har i samverkan med de fackliga organisationerna arbetat fram ett samverkansavtal med syfte att öka medarbetarnas delaktighet och därmed ta tillvara medarbetarnas kompetens på ett bättre sätt.

Sammanställd redovisning

Löpnr	Redovisning	Vad	Tidpunkt	Separat	Sida
1	Övergripande verksamhetsmål	Jämställdhet och mångfald Barnperspektiv			
2	Myndighetsarbete	Internationellt utbyte Samarbetet inom kultur- miljösektorn Kulturarvet tas tillvara Kulturmiljöns bevarande och bruk Kunskapsuppbyggnad Sektorsforskning Bidragsgivning	2009-02-22		9
3	Arkeologisk uppdragsverksamhet	En förebildlig uppdrags- verksamhet	2009-02-22		38
4	Kommunikation	Förståelse för, delaktighet i och ansvarstagande för kulturarvet	2009-02-22		44
5	Vård	Förståelse för, delaktighet i mm för kulturarvet	2009-02-22		51
6	Övriga mål och åiterrapporteringar	Regionalt utfall		X	
7	Övriga mål och åiterrapporteringar	Lokalkostnader	2009-02-22		54
8	Övriga mål och åiterrapporteringar	Miljömål, sektorsansvar	2009-03-23	X	
9	Övriga mål och åiterrapporteringar	Omlokalisering	2009-02-22	X	55
10	Uppdrag	Kulturarvs-IT	2009-02-22	X	
11	Uppdrag	Miljömål, kulturmiljö- övervakning mm	2009-02-22		57
12	Uppdrag	Jordbrukspolitiken	Löpande	X	58
13	Uppdrag	EU:s strukturfondsprogram	2008-04-01	X	
14	Uppdrag	EU:s ramprogram Kultur 2007	2008-08-15	X	
15	Uppdrag konkurrenskraft mm	Strategi för regional	2009-07-02	X	
16	Uppdrag	Urban utvecklingspolitik	2009-02-22	X	58

Löpnr	Redovisning	Vad	Tidpunkt	Separat	Sida
17	Uppdrag	Förebyggande arbete mot kulturarvsbrottslighet	2008-08-01	X	
18	Uppdrag	Samverkan mellan natur- och kulturarvssektorerna mm	2009-02-22		15
19	Uppdrag	Stödja Regeringskansliets arbete med ett strategiskt handlingsprogram för att stärka landsbygdens utvecklingskraft			58
20	Enligt ESV	Kompetensförsörjning	2008-02-22		58
21	Uppdrag enl. särskilt regeringsbeslut	Förslag till nya kriterier för statens ägande och förvaltning av kulturfastigheter	2008-06-30	X	
22	Uppdrag enl. särskilt regeringsbeslut	Kyrkoantikvarisk ersättning 2002-2008 - effekter för värden och bevarandet av det kyrkliga kulturarvet	2008-05-29	X	22
23	Uppdrag enl. särskilt regeringsbeslut	Följa och stödja utvecklingen i Malmfälten inom RAÄ:s ansvarsområde, delrapport	2008-06-30	X	20
24	Uppdrag enl. särskilt regeringsbeslut	Lämna förslag till hur entreprenörskap och företagande kan utvecklas inom myndighetens verksamhetsområde samt hur samverkan mellan näringsliv och relevanta aktörer inom myndighetens verksamhetsområde kan främjas på nationell och regional nivå	2008-05-15	X	
25	Uppdrag enl. särskilt regeringsbeslut	Förslag till författningsändringar som krävs för att Sverige ska kunna ratificera den europeiska landskapskonventionen	2008-12-15	X	

Tabellen illustrerar de återrapporteringar RAÄ skall redovisa enligt regleringsbrevet för 2008 samt de uppdrag som efter särskilda regeringsbeslut tillkommit 2008.

Finansiell redovisning

Sammanställning över väsentliga uppgifter

(tkr)	2008	2007	2006	2005	2004	2003
Låneram i Riksgäldskontoret						
- beviljad	90 000	90 000	90 000	90 000	85 000	60 000
- utnyttjad	69 300	61 242	62 369	64 921	55 703	46 335
Räntekontokredit hos Riksgäldskontoret						
- beviljad	21 830	21 830	21 830	23 570	33 209	29 175
- utnyttjad	-	-	-	-	-	-
Räntekonto i Riksgäldskontoret						
- räntekostnader	-	-	-	29	-	-
- ränteutgifter	2 240	2 493	2 183	1 649	2 764	4 239
Avgiftsintäkter och andra ersättningar						
- disponerar	131 178	139 664	124 666	161 649	181 835	185 051
<i>Arkeologisk uppdragsverksamhet</i>						
- beräknade intäkter	110 000	150 000	150 000	138 000	110 000	100 000
- verkliga intäkter	109 383	124 831	107 508	140 048	158 121	158 838
Anslagskredit						
<i>Anslag 28:24:1</i>						
- beviljad	6 677	5 944	5 862	-	5 595	2 689
- utnyttjad	-	-	-	-	-	-
<i>Anslag 28:25:1:</i>						
- beviljad	7 702	7 732	7 819	-	12 147	6 573
- utnyttjad	-	-1 920	-2 144	-	-366	-2 177
<i>Anslag 28:29:3</i>						
- beviljad	-	-	-	-	-	-
- utnyttjad	-	-	-	-	-	-
<i>Anslag 28:36:10</i>						
- beviljad	422	419	-	-	399	358
- utnyttjad	-239	-	-	-	-	-
Utgående överföringsbelopp						
UO 17 28:24 ap. 1 och 2 Riksantikvarieämbetet, förvaltningskostnader (ram)	5 421	16 353	17 688	7 062	7 825	12 945
UO 17 28:25 ap. 1 och 2 Bidrag till kulturmiljövård (ram)	330	-1 920	-2 144	812	-366	-2 177
UO 17 28:29:3 Bidrag till regionala museer i Skåne län	-	-	-	-	-	-
UO17 28:36:10 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet (ram)	-239	659	1 043	95	37	407
Anslag intecknade av framtida åtaganden						
UO 17 28:24 ap. 1 och 2 Riksantikvarieämbetet, förvaltningskostnader (ram)	-	-	-	-	-	-
UO 17 28:25 ap. 1 och 2 Bidrag till kulturmiljövård (ram)	-	-	-	-	-	-
UO 17 28:29:3 Bidrag till regionala museer i Skåne län	-	-	-	-	-	-
UO17 28:36 ap. 4 Forsknings- och utvecklings- insatser inom kulturområdet (ram)	-	-	-	-	-	-
Bemyndiganden						
Tilldelade bemyndiganden	100 000	100 000	100 000	100 000	100 000	100 000
Utestående åtaganden	79 390	78 083	75 546	75 725	81 830	88 226
Kapitalförändring						
Årets kapitalförändring	7 509	-23 304	-11 108	-1 952	3 700	-6 115
Balanserad kapitalförändring	-31 469	-8 161	2 951	4 907	1 165	7 296
Personal						
Medeltalantal anställda	481	530	526	516	561	571
Antal årsarbetskrafter	435	500	500	468	535,6	507,3
Driftskostnad per anställd	738	743	680	774	741	801

Resultaträkning

(tkr)	Not	2008-01-01– 2008-12-31	2007-01-01– 2007-12-31
Verksamhetens intäkter			
Intäkter av anslag		232 514	193 949
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	1	131 178	139 664
Intäkter av bidrag	2	15 126	29 801
Finansiella intäkter		2 240	2 493
Summa		381 058	365 907
Verksamhetens kostnader			
Kostnader för personal	3	-227 975	-235 942
Kostnader för lokaler	4	-45 027	-55 429
Övriga driftkostnader		-81 910	-80 220
Finansiella kostnader		-2 827	-2 264
Avskrivningar och nedskrivningar		-15 810	-15 356
Summa		-373 549	-389 211
VERKSAMHETSUTFALL		7 509	-23 304
Transfereringar			
Medel som erhållits från statsbudgeten för finansiering av bidrag		278 530	286 269
Medel som erhållits från andra myndigheter för finansiering av bidrag		5 306	5 403
Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag		0	192
Lämnade bidrag		-283 836	-291 864
Saldo		0	0
ÅRETS KAPITALFÖRÄNDRING	5	7 509	-23 304

Resultaträkning arkeologisk uppdragsverksamhet

(tkr)	Not	2008-01-01– 2008-12-31	2007-01-01– 2007-12-31
Verksamhetens intäkter			
Intäkter av avgifter och andra ersättningar		107 853	123 027
Intäkter av bidrag		688	976
Finansiella intäkter		842	828
Summa		109 383	124 831
Verksamhetens kostnader			
Kostnader för personal	3	-76 145	-78 056
Kostnader för lokaler	4	-10 074	-10 498
Övriga driftkostnader		-32 359	-35 472
Finansiella kostnader		-168	-182
Avskrivningar och nedskrivningar		-1 720	-1 980
Summa		-120 466	-126 188
VERKSAMHETSUTFALL		-11 083	-1 357
ÅRETS KAPITALFÖRÄNDRING	6	-11 083	-1 357

Balansräkningar

(tkr)	Not	2008-12-31	2007-12-31
TILLGÅNGAR			
Immateriella anläggningstillgångar			
Balanserade utgifter för utveckling		8 796	5 087
Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar		13 427	14 875
Summa immateriella anläggningstillgångar	7	22 223	19 962
Materiella anläggningstillgångar			
Byggnader, mark och annan fast egendom		35 765	37 338
Förbättringsutgifter på annans fastighet		5 732	3 642
Maskiner, inventarier, installationer m.m.		29 798	22 220
Pågående nyanläggningar		2 694	4 079
Summa materiella anläggningstillgångar	8	73 988	67 279
Varulager m.m.			
Varulager och förråd		2 884	2 919
Summa varulager mm		2 884	2 919
Fordringar			
Kundfordringar		17 338	18 321
Fordringar hos andra myndigheter		18 030	43 380
Övriga fordringar		368	297
Summa fordringar	9	35 736	61 998
Periodavgränsningsposter			
Förutbetalda kostnader		12 549	12 657
Upplupna bidragsintäkter		4 041	4 804
Övriga upplupna intäkter		30 415	12 621
Summa periodavgränsningsposter	10	47 005	30 082
Avräkning med statsverket			
Avräkning med statsverket		-7 555	169
Summa avräkning med statsverket	11	-7 555	169
Kassa och bank			
Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret		37 447	31 930
Kassa, postgiro och bank	12	1 262	0
Summa kassa och bank		38 709	31 930
SUMMA TILLGÅNGAR		212 990	214 339

Balansräkningar forts.

(tkr)	Not	2008-12-31	2007-12-31
KAPITAL OCH SKULDER			
Myndighetskapital			
Statskapital	13	1 258	763
Donationskapital		270	266
Balanserad kapitalförändring	14	-31 469	-8 161
Kapitalförändring enligt resultaträkningen	5,6	7 509	-23 304
Summa myndighetskapital		-22 432	-30 436
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	15	3 846	141
Övriga avsättningar	16	4 263	11 400
Summa avsättningar		8 109	11 541
Skulder m.m.			
Lån i Riksgäldskontoret	17	69 300	61 242
Skulder till andra myndigheter	18	24 368	10 459
Leverantörsskulder	18	9 768	17 216
Övriga skulder		3 370	3 999
Summa skulder m.m.		106 806	92 916
Periodavgränsningsposter			
Upplupna kostnader		22 636	27 883
Oförbrukade bidrag		53 608	55 573
Övriga förutbetalda intäkter		44 263	56 862
Summa periodavgränsningsposter	19	120 507	140 318
SUMMA KAPITAL OCH SKULDER		212 990	214 339

Ansvarsförbindelser

(tkr)	Not 20	2008-12-31	2007-12-31
Pensionsutfästelser, pensionsersättningar		6 334	15 346
Riskpremier, pensionsersättningar		5 393	13 023

Redovisning av intäkter och kostnader per verksamhetsgren 2007 och 2008

	Myndighetsarbete		Arkeologisk uppdragsverksamhet		Vård		Kommunikation		Summa	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Anslag	129 954	88 019	0	0	49 156	39 192	57 404	66 738	232 514	193 949
Avgifter	1 796	277	106 384	123 027	19 645	4 295	3 353	12 065	131 178	139 664
Bidrag	5 747	11 579	521	976	4 745	10 470	4 114	6 777	15 126	29 801
Finansiella intäkter	590	668	739	828	488	606	422	391	2 240	2 493
Kostnader	-116 700	-101 925	-118 727	-126 188	-74 425	-66 671	-63 696	-94 428	-373 549	-389 211
Summa	17 387	1 382	-11 084	-1 357	-392	-12 108	1 597	-8 457	7 509	-23 304

Kostnaderna per verksamhetsgren påverkas av periodiseringsposterna avseende omlokaliseringen. Av den anledningen är det stora differenser mellan år 2007 och 2008, trots att samma fördelningsgrund har använts.

Kostnaden för den arkeologiska uppdragsverksamheten skiljer sig åt mellan resultaträkningen och redovisning av kostnader och intäkter per

verksamhetsgren. Skillnaden beror på att resultaträkningen innefattar även interna transaktioner per rad, medan samtliga interna transaktioner återfinns i posten kostnader i redovisningen av intäkter och kostnader per verksamhetsgren.

Anslagsredovisning

Anslag (tkr)	Ingående överföringsbelopp	Årets tilldelning enligt regleringsbrev	Omdisponerade anslagsbelopp/ Indragning	Totalt disponibelt belopp	Utgifter	Utgående överföringsbelopp
UO 17 28:24:1 Riksantikvarieämbetet, förvaltningskostnader, (ram)	8 988	211 727		220 715	224 759	-4 044
UO 17 28:24:2 Kulturarvs:IT, (ram)	7 365	10 834		18 199	8 734	9 465
UO 17 28:25:1 Bidrag till kulturmiljövård, (ram)	-1 920	252 718		250 798	250 468	330
UO 17 28:25:2 Bidrag till arbetslivsmuseer, (ram)		4 000		4 000	4 000	0
UO17 28:29:3 Bidrag till regionala museer i Skåne län, (ram)		9 613		9 613	9 613	0
UO17 28:36:10 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet, (ram)	659	14 082	-240	14 501	14 740	-239
SUMMA, Not 21	15 092	502 974	-240	517 826	512 314	5 512

Redovisning mot bemyndiganden i årsredovisningen

Anslag (tkr)	Tilldelad bemyndigande ram	Ingående åtaganden	Utestående åtaganden	Utestående åtagandenas fördelning per år		
				2009	2010	2011
UO 17 28:25:1 Bidrag till kulturmiljövård	100 000	78 083	79 390	70 600	7 622	1 168

Andra finansiella villkor

Anslag	Belopp enligt regleringsbrev	Utnyttjat belopp	Saldo
UO 17 28:24:1 Riksantikvarieämbetet, förvaltningskostnader, (ram)			
Bidrag till organisationer inom kulturmiljövårdens område	3 500	3 509	-9
Miljömålsfrågor relaterade till kulturmiljön	1 200	1 200	0
UO 17 28:25:1 Bidrag till kulturmiljövård, (ram)			
Byggnadsvård och kulturstöd vid ombyggnad m.m.	20 000	1 340	18 660
<i>Fornminnes- och kulturlandskapsvård</i>			
Konserveringsinsatser <i>Kunskapsunderlag</i>	3 000	380	2 620

Redovisning mot bemyndiganden i årsredovisningen forts.

Utveckling, support och räntekostnader för Projekt Källa	2 000	1 957	43
Licensavgifter för digital fornminnesinformation	1 900	1 176	724

UO17 28:29:3 Bidrag till regionala museer i Skåne län, (ram)

Personlig anställning vid Kulturen i Lund	400	400	0
<i>Av anslagsposten får högst:</i>			
25% betalas ut före den 1 april 2008	2 403	25%	
50% betalas ut före den 1 juli 2008	4 807	50%	
75% betalas ut före den 1 oktober 2008	7 210	75%	

Tilläggsupplysningar och noter

Kommentarer till noter

Belopp redovisas i tkr där ej annat anges. Belopp i löpande text som anges inom parantes avser 2007.

Redovisnings- och värderingsprinciper

Allmänt

Årsredovisningen är upprättad i enlighet med förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag (FÅB).

Brytdag

Löpande redovisning och anslagsavräkning avseende räkenskapsåret har gjorts fram t.o.m. 2009-01-12.

Värdering av fordringar och skulder

Fordringar har upptagits till belopp som efter individuell prövning beräknas bli betalda. I de fall faktura eller motsvarande inkommit efter fastställd brytdag eller där fordrings- eller skuldbeloppet ej är känt vid brytdagen, redovisas beloppen som periodavgränsningsposter. Som periodavgränsningsposter har belopp över 20 tkr bokförts.

Lager

Lagret består av souvenirer och böcker. Lagren av souvenirer har värderats till beräknat inköpsvärde för kuranta varor. Lagren av egenproducerade böcker har värderats till beräknat försäljningsvärde för kuranta böcker.

Anläggningar

Materiella och immateriella anskaffningar med en beräknad ekonomisk livslängd om minst tre år och ett anskaffningsvärde på minst 20 tkr, eller förbättringsutgifter på annans fastighet av väsentliga belopp minst 100 tkr, har redovisats som anläggningstillgångar. På anskaffningsvärdet har linjär avskrivning gjorts utifrån den bedömda ekonomiska livslängden.

Följande avskrivningstider tillämpas:

Balanserad utveckling, rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar	3–5 år beroende på anläggningens livslängd
Byggnader, mark och annan fast egendom	20–40 år beroende på anläggningens livslängd
Förbättringsutgifter på annans fastighet	3–10 år beroende på anläggningens livslängd
Maskiner, inventarier, installationer m.m.	3–7 år beroende på anläggningens livslängd

Villkor för bidragsfinansierad verksamhet

Riksantikvarieämbetet kan i enlighet med regleringsbrevet för år 2008 söka kompletterande finansieringskällor för särskilda ändamål eller särskild verksamhet som inte ryms inom anslag och avgiftsintäkter. Enligt återrapporteringskravet i regleringsbrevet ska RAÄ i årsredovisningen redovisa:

- För vilka ändamål och på vilka villkor RAÄ tar emot bidrag eller sponsormedel.
- Andel bidrag respektive sponsormedel av den totala intäkten.

Ändamål

Kungliga Vitterhetsakademien	Arkiv- och biblioteksverksamhet
Naturvårdsverket	Miljömålsarbete
SIDA	Utveckling av kulturmiljövård i Afrika m.m.
Kultur Skåne	Kulturmiljöpedagog
Wallenbergs stiftelse	Bildsamling
Västarvet	Kulturmiljösök
Kulturrådet	ACCESS-bidrag, digitalisering och byggnadshytta
ESF-rådet	Byggnadshytta Mälsåker
Nordiska Ministerrådet	Vikingaresan

Sponsormedel

Inga sponsormedel är sökta för 2008:

Sponsormedel	0	% av totala intäkter
Bidagsmedel	3,8	% av totala intäkter

Övriga upplysningar

Uppgift om de anställdas frånvaro på grund av sjukdom under räkenskapsåret redovisas i resultatredovisningen.

Uppgifter om insynsråd och ledande befattningshavare enligt FÅB 7 kap 2§

Ersättning

Ersättning utbetald under 2008:

Inger Liljequist	970 155
Per-Magnus Nilsson	823 574

Ledamöter i insynsrådet erhåller ersättning för år 2008 i januari 2009

Ersättningen fördelas enligt följande

Ulf Boman	6 000
Sara Haag	4 000
Henrik Larsson	6 000
Karin O'Connor	4 000

Summa 20 000

Styrelseuppdrag 2008

Ulf Boman	Wiking Boman Konsultation AB
Sara Haag	Sara Haag AB
Henrik Larsson	Hummelbos Byggnadsvård AB Buttle Restaureringskalk AB
Karin O'Connor	Telge Energi SOS Barnbyar
Inger Liliequist	Arbetsgivarverket Hallandsåskommittén Miljömålsrådet Stockholms Universitet Stiftelsen för föremålsvård i Kiruna

Noter till resultaträkningen

Not 1

Intäkter av avgifter och andra ersättningar

	2008	2007
Avgiftsbelagd verksamhet		
Arkeologiska undersökningar	106 384	123 027
Övrig avgiftsbelagd verksamhet		
Entrémedel	2 771	4 154
Konserveringsavgifter	394	803
Transportavgifter	62	149

Intäkter av avgifter enligt avgiftsförordningen (1992:191)

- enligt 4 §

Publikationer	1 121	1 245
Souvenirer mm	994	1 679
Konferenser/kurser	228	818
Hysesintäkter	3 006	1 406
Resurssamordning	4 604	4 209
Övrigt	2 804	2 122
- enligt 15 §	54	52
Andra ersättningar	8 756	

Summa 131 178 139 664

Not 2

Intäkter av bidrag

Bidragsintäkterna har minskat med 14 675 tkr jämfört med 2007. Orsaken är minskade intäkter avseende löne-bidrag med 1 825 tkr samt minskade bidrag från övriga bidragsgivare. Nivån är jämförbar med bidragsstorleken år 2006.

Not 3

Kostnader för personal

Kostnader för personal har minskat med 3,5 % jämfört med föregående år. Minskningen beror på att avsättningarna för omställningen samt att antalet anställda har minskat under året.

Av de totala personalkostnaderna hänförs sig 62% till löne-kostnader exkl. sociala avgifter:

	2008	2007
Löne-kostnader exklusive sociala avgifter	-144 518	-149 204
Beräknad lön exkl soc avg för personal i omställning	2 722	-6 877
Summa	-141 796	-156 081

Not 4

Kostnader för lokaler	2008	2007
Lokalhyror	-41 446	-41 239
Lokalhyror hänförliga till omlokalisering		-11 150
Övriga lokalkostnader	-3 581	-3 040
Totalt	-45 027	-55 429

Lokalhyrorna har varit lägre 2008 då kostnaderna för lokalhyror hänförliga till omlokaliseringen inte belastat 2008 utan 2007.

Not 5

Årets kapitalförändring	2008	2007
Skillnad mellan amorteringar och avskrivningar i den anslagsfinansierade verksamheten	1 416	-286
Periodavgränsningsposter hänförliga till omlokaliseringen	13 957	-21 259
Övriga periodavgränsningsposter	3 219	-402
Resultat av arkeologisk uppdragsverksamhet	-11 083	-1 357
Årets kapitalförändring	7 509	-23 304

Not 6

Årets kapitalförändring arkeologisk uppdragsverksamhet

Resultat område:

Arkeologisk uppdragsverksamhet	Budget enligt regleringsbrevet 2008	Utfall 2008
Underskott t o m 2007	-1 819	-1 819
Underskott 2007	-1 357	-1 357
Intäkter 2008	110 000	109 383
Kostnader 2008	110 000	-120 466
Underskott 2008		-11 083
Akkumulerat underskott 2008	-3 176	-14 259

Uppdragsverksamhetens (UV) intäkter är låga och kostnaderna höga jämfört med budget. För att hantera det ackumulerade underskottet har ett genomgripande utvecklingsarbete påbörjats under 2008 och det har redovisat ett förslag till åtgärder som avses genomföras under 2009. Det kommer att påverka UV:s ekonomiska resultat negativt på kort sikt men långsiktigt kommer åtgärderna att ge sådana effekter att UV inom några år beräknas vara i ekonomisk balans.

Noter till balansräkningen

Not 7

Immateriella anläggningstillgångar

Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar

	2008	2007
IB anskaffningsvärde	7 777	3 223
Årets anskaffning	4 097	4 554
Anskaffningsvärde UB	11 875	7 777
IB ack avskrivningar	-2 690	-2 184
Årets avskrivningar	-388	-506
Ack avskrivningar UB	-3 078	-2 690
Bokfört värde	8 796	5 087

Balanserade utgifter för utveckling

	2008	2007
IB anskaffningsvärde	25 030	18 502
Korr IB	113	
Årets anskaffning	4 340	6 528
	0	0
Anskaffningsvärde UB	29 483	25 030
IB ack avskrivningar	-10 155	-5 428
Årets avskrivningar	-5 901	-4 727
Ack avskrivningar UB	-16 056	-10 155
Bokfört värde	13 427	14 875
Summa totalt	22 223	19 962

De immateriella anläggningarna har ökat med 2 261 tkr. Under året har investerats i ny lösning för Informixsystemen, FMIS samt Kulturmiljösök och K-samsök.

Not 8

Materiella anläggningstillgångar

Byggnader, mark och annan fast egendom

	2008	2007
IB anskaffningsvärde	57 888	57 317
Årets anskaffningar	722	571
Anskaffningsvärde UB	58 610	57 888
IB ack avskrivningar	-20 550	-18 296
Årets avskrivningar	-2 295	-2 254
Ack avskrivningar UB	-22 845	-20 550
Bokfört värde	35 765	37 338

RAÄ ansvarar för ca 150 fastigheter och ett 70-tal kulturmiljöer. Fastighetsbeståndet består av ruiner, runstenar, forngravar och kyrkor m.m. Fastigheter som inte finns upptagna i balansräkningen saknar anskaffningsvärde. Det finns inget krav på invärdering av tillgångar som anskaffats tidigare än 2003 och RAÄ har inte invärderat dessa tillgångar som därför inte har något värde i bokföringen. Fastighetersnas taxeringsvärde uppgår till 4 430 tkr.

Förbättringsutgifter på annans fastighet

	2008	2007
IB anskaffningsvärde	6 250	3 935
Årets anskaffningar	2 885	2 315
Anskaffningsvärde UB	9 135	6 250
IB ack avskrivningar	-2 608	-2 009
Årets avskrivningar	-795	-599
Ack avskrivningar UB	-3 403	-2 608
Bokfört värde	5 732	3 642

Balansposten har ökat då investeringar skett inför flytt av verksamhet till Gotland samt återflytt till renoverade lokaler i Stockholm.

Maskiner, inventarier, installationer m.m.

	2008	2007
IB anskaffningsvärde	87 978	90 794
Omföring	2 191	
Årets anskaffningar	18 633	1 424
Årets utrangeringar	-692	-4 240
Anskaffningsvärde UB	108 110	87 978
IB ack avskrivningar	-65 758	-62 591
Årets avskrivningar	-13 246	-7 272
Årets utrangeringar	692	4 105
Ack avskrivningar UB	-78 312	-65 758
Bokfört värde	29 798	22 220

Pågående anläggningar

	2008	2007
IB anskaffningsvärde	4 079	590
Omföring till andra anläggningsskonton	-3 465	
Årets anskaffningar	2 080	3 489
Anskaffningsvärde UB	2 694	4 079
Bokfört värde	2 694	4 079
Summa totalt	73 988	67 279

Balansposten har ökat då investeringar skett inför flytt av verksamhet till Gotland samt återflytt till renoverade lokaler i Stockholm.

Not 9**Fordringar**

Kundfordringar hos andra myndigheter har minskat med 25 350 tkr. UV hade en lägre fakturering under december 2008 jämfört med december månad 2007.

Not 10**Periodavgränsningsposter - fordringar**

Föreutbetalda kostnader	2008	2007
Hyseskostnader	11 080	10 815
Övriga kostnader	1 469	1 842
Summa	12 549	12 657
Upplupna bidragsintäkter		
Bidrag från statliga givare	3 770	4 338
Bidrag från icke-statliga givare	271	466
Summa	4 041	4 804
Upplupna intäkter		
Projektfordringar statliga kunder	6 548	4 244
Projektfordringar övriga kunder	15 567	8 186
Övriga upplupna intäkter	8 300	191
Summa	30 415	12 621
SUMMA PERIODAVGRÄNSNINGSPOSTER – FORDRINGAR	47 005	30 082

I förutbetalda hyror/kostnader ligger kostnader för hyra första kvartalet 2009 samt licenser och andra kostnader som hänförs till 2009. Bland upplupna bidragsintäkter och projektfordringar ligger intäkter för projekt som haft kostnader uppbokade under 2008. Projektfordringarna avser uppdragsverksamhetens uppdrag. Övriga upplupna intäkter avser fordringar på 8 270 tkr som avser kompensation från Regeringen för myndighetens utgifter avseende engångspremier för särskild pensionsersättning som uppstått med anledning av myndighetens omlokalisering till Visby. Riksdagen har beslutat att kompensera flertalet myndigheter för den engångspremie som en särskild pensionsersättning. medför. (prop 2004/04:100, utg.omr.19, bet. 2004/05: FiU21, rskr. 2004/05:303)

Not 11**Avräkning statsverket**

	2008	2007
Ingående balans		
Avräknat mot statsbudgeten	169	-7 214
UO 17 28:25:1 Riksantikvarieämbetet, förvaltningskostnader	224 759	191 124
UO 17 28:25:2 Kulturarvs-IT	8 734	8 352
UO 17 28:26:1 Kulturmiljövård	250 468	253 494
UO17 28:26:2 Bidrag till arbetslivsmuseer	4 000	4 000
UO17 28:37:10 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	14 740	13 729
UO 17 28:30:3 Bidrag till regionala museer	9 613	9 539
Summa avräknat mot statsbudgeten	512 315	480 238

Avräkning mot statsverkets checkräkning		
Anslagsmedel som tillförts räntekonto	-236 406	-214 343
Inbetalda uppborndsmedel m.m, SCR	1 103	17 537
Utbetalda transfereringar m.m., SCR	-284 738	-276 199

Summa Avräknat mot statsverkets checkräkning	-520 038	-472 855
---	-----------------	-----------------

UTGÅENDE BALANS	-7 555	169
------------------------	---------------	------------

På grund av att stora differenser kvarstår på Avräkning statsverkets avstämning kommer RAÄ inte att göra någon uppdelning av Avräkning statsverket enligt ny anvisning förrän utredningen är klar i början av året 2009.

Not 12

Kassa, postgiro och bank

Saldot består av en omföring mellan myndighetens två flöden som betalas först under januari månad 2009 samt saldon på under året avslutade bankkonton som inte har belastat överföringskontona. Rättning sker under januari månad 2009.

Not 13

Statskapital

	2008	2007
Statskapital utan avkastningskrav		
Kulturtillgångar	1 258	763
Summa	1 258	763

Statskapitalet består av inlösta kulturtillgångar.

Not 14

Balanserad kapitalförändring

	2008	2007
Balanserad kapitalförändring		
föregående år	-8 161	2 951
Kapitalför enligt resultaträkning föregående år	-23 304	-11 108
Justering donationskapital	-4	-4
Summa	-31 469	-8 161

Av balanserad kapitalförändring utgör -3 176 tkr ackumulerat resultat för avgiftsfinansierad verksamhet.

Not 15

Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser

	2008	2007
Ingående avsättning		
Årets pensionskostnad	3 846	141
Årets pensionsutbetalning	-141	-138
Utgående avsättning	3 846	141

Not 16

Övriga avsättningar

	2008	2007
Lokalkostnader pga omställning		
Övrigt		-11 150
Rikspremie för personal som sagt upp sig	-4 263	-250
Summa	-4 263	-11 400

Not 17

Lån i Riksgäldskontoret

	2008	2007
Låneram enligt 20§ lag (1996:1059) om statsbudgeten		
Ingående skuld	90 000	90 000
Upptagna lån under året	-61 242	-62 369
Amorteringar under året	-22 567	-12 189
Utgående skuld	-69 300	-61 242

Lånen hos Riksgäldskontoret har ökat med 8 058 tkr, avser nyinvesteringar inför flytten till Gotland.

Not 18

Leverantörsskulder och skulder till andra myndigheter

	2008	2007
Leverantörsskulder, utomstatliga		
Leverantörsskulder, utomstatliga	-9 768	-17 216
Summa leverantörsskulder	-9 768	-17 216

Leverantörsskulder har minskat med 7 449 tkr.

	2008	2007
Leverantörsskulder, statliga		
Leverantörsskulder, statliga	-17 645	-4 830
Övriga skulder till myndigheter	-6 722	-5 629
Summa leverantörsskulder	-24 367	-10 459

Skuld till andra myndigheter har ökat med 12 815 tkr.

Not 19

Periodavgränsningsposter - skulder

	2008	2007
Upplupna kostnader		
Upplupna semesterlöner inkl. sociala kostnader	-11 607	-13 012
Upplupna löner för personal i omställning	-4 846	-10 109
Övrigt	-6 183	-4 762
Summa	-22 636	-27 883
Oförbrukade bidrag		
Bidrag från statliga myndigheter	-39 976	-39 263
Bidrag från icke-statliga givare	-13 632	-16 310
Summa	-53 608	-55 573
Förutbetalda intäkter		
Förutbetalda intäkter från uppdragsgivare, statliga myndigheter	-23 808	-34 639
Förutbetalda intäkter från övriga uppdragsgivare	-19 139	-21 646
Beräknade projektunderskott	-1 153	-406
Övriga förutbetalda intäkter	-163	-171
Summa	-44 263	-56 862
SUMMA PERIODAVGRÄNSNINGSPOSTER – SKULDER	-120 507	-140 318

Balansposten har minskat med 19 811 tkr. De upplupna lönerna för personal i omställning har sjunkit med 5 263 tkr och de förutbetalda intäkterna från statliga uppdragsgivare har minskat med 10 831 tkr.

Not 20

Ansvarsförbindelser

Av ansvarsförbindelserna avser 6 334 tkr beräknad kostnad för pensionsersättning till personal i omställning och 5 393 tkr beräknade riskpremier för personal i omställning som beräknas sluta i stället för att följa med till Gotland.

Not 21

Redovisning av anslag

Redovisning av anslag innefattar både externa och interna kostnader enligt följande:

Intäkter av anslag	
externa motparter	232 514
interna motparter	317
Transfereringar	
externa motparter	278 530
interna motparter	458
Ökning av statskapital	495
Summa	512 314

Jag intygar att årsredovisningen ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt av kostnader, intäkter och myndighetens ekonomiska ställning.

Stockholm 2009-02-16

Inger Liliequist
Riksantikvarie